[J. A. Rinnberg, respondent]

27

MICHAELIS FOERTSCHII,

SS. THEOL. D. ET PROF. IN ACAD. IEN. PRIMARII
QVONDAM CELEBERRIMI,

COMMENTATIO
DE
PACTIS HOMINVM CVM DIABOLO

CIRCA ABDITOS IN TERRA THESAVROS EFFODIENDOS ET ACQVIRENDOS, AD CASVM ILLVM TRAGICVM, QVI ANNO M DCC XV. IN VIGILIIS FESTI NATIVITATIS CHRISTI IN AGRO IENENSI CONTIGIT, INSTITVTA,

---

Von denen
Bündnissen der Menschen mit dem Teufel
bey dem Schatz-Graben.

EDITIO NOVISSIMA.

LIPSIAE, APVD CHRISTIAN. SCHROETERVM,
A. O. R. M DCC XXXXI.

Jacob Schurman
President White
Library
RECEIVED 1891.

~~7440 F 700~~

A. 4580.

CONSPECTVS COMMENTATIONIS.

§. I. *Ratio instituti proponitur & defenditur.*

§. II. *Indoles argumenti in genere & fontes, unde tractatio petenda sit? considerantur.*

§. III. *Inscriptio s. titulus explicatur.*

§. IV. *Dari pacta cum Diabolo asseritur, cum remissione ad scriptores varios eorumque adversarios.*

§. V. *Transitus fit ad institutum, ubi in casu nostro thesauripetarum propositum a Spiritibus opem petendi examinatur atque dispicitur:* Num Spiritus boni sensibili modo cum hominibus agant, & cum iis conversentur? *Id quod affirmatur, & olim saepe factum esse ostenditur.*

§. VI. *Adhuc nostra aetate Angelos bonos sensibili modo versari inter homines, & effectus sensibiles subinde edere singulari DEI provisu, conceditur.*

§. VII. *Non tamen a DEO expeti posse ad detegendos thesauros, evincitur.*

§. VIII. *Applicatio ad casum nostrum, ubi quaeritur:* an thesauripetae auxilium a DEO & bonis Angelis petierint? *Ubi primo rationes affirmantes afferuntur.*

§. IX. *Respondetur ad illas rationes, & thesauripetarum detestabile consilium ex ipsis circumstantiis ostenditur.*

§. X. *Alia fundamenta adversus thesaurarios suppeditantur.*

§. XI. *Adhuc alia adduntur.*

§. XII. *Dubium de Daemoniis terrenis, in specie de viruncul is metallicis, solvitur.*

§. XIII. *Septimum fundamentum contra thesauripetas exponitur, ubi de Clavicula Salomonis & Fausti* Höllenzwang *quaedam subjiciuntur.*

§. XIV. *Octavum sequitur, ubi de sigillis & characteribus quaedam occurrunt.*

§. *XV. Exceptionibus occurritur, ubi de aſtrorum influxu in characteres & ſignaturas tractatur.*

§. *XVI. De eodem argumento pluribus agitur.*

§. *XVII. Num theſauripetae pactum cum maligno genio inierint? disquiritur, & in affirmativam ſententiam pronunciatur.*

§. *XIIX. Eadem ex ſanioribus principiis amplius deducitur.*

§. *XIX. Pacta diabolica diſtinguuntur in expreſſa ſ. aperta vel directa, & in tacita, vel implicita: porro explicita ſubdividuntur cum addito judicio: ubi ſimul disquiritur: ad quod genus theſaurariorum factum referri poſſit?*

§. *XX. Quaeſtio movetur: An theſauripetae pactum naturale implicitum inierint?*

§. *XXI. Implicitum quid ſit? exponitur: ubi diſtinctio in ignorantiam vincibilem & celebre exemplum ignorantiae invincibilis adhibetur, vincibilique ad caſum praeſentem applicata, aſſeritur, reos eſſe theſaurarios pacti impliciti voluntarii, & intendiſſe pacta expreſſa.*

§. *XXII. An magiae rei ſint? disquiritur: ubi de voce magiae, ejusque uſu vario diſſeritur.*

§. *XXIII. Quo ſenſu magi non ſint? explicatur.*

§. *XXIV. Quaeſtio finalis pertractatur: An mors theſauripetarum Daemoni potius, quam cauſis mere naturalibus tribuenda ſit? ubi quidem aſſeritur, cauſas naturales in cenſum hic venire.*

§. *XXV. Diabolum tamen ad triſtem hunc eventum concurriſſe commonſtratur I. ex ipſa negotii natura II. evocatione Daemonis, & ſpectri comparitione & habitu.*

§. *XXVI. III. Ex conſuetudine Cacodaemonis, qui plures in ſimili negotio trucidavit. IV. Ex propoſito decipiendi, & ſpecioſo praetextu de non ſervato pacto, ſi nempe rituum contextus non accurate ſit obſervatus.*

§. *XXVII. Uſus tractationis theologicae cum pio voto annectitur.*

§. I. Mira-

§. I.

IRARI quis possit, cur Argumentum hoc *de Pactis hominum cum infernali genio* s. *Diabolo* meditandum sumpserimus; cum & tritum satis tractatumque sit a pluribus, & Viri, tam autoritate, quam eruditione præstantes, rem fabulosam declaraverint, nugisque anilibus annumerare ausi fuerint: & denique ejuscemodi materiæ, curiosæ magis, quam utiles, nec facile solidam & immotam demonstrationem admissuræ, rectius silentio premi, videri queant, quam ut incertis duntaxat & verosimilibus ratiunculis momenta causæ implicentur & obscurentur; cum præsertim anceps & dubium sit judicium de experientia, quo provocatur in hoc genere, & ipsa acta publica, ad quæ tamen præcipuus nervus demonstrandi propellitur, subleſtæ fidei arguantur a Viris doctis, & magno sæpe cum affectu percenseantur. Enimvero nova nunc & deploranda satis occasio nobis est subnata è nupero casu tragico, se prodente in temerariis quibusdam hominibus, qui, ad comparandos Spirituum ope abditos in terra thesauros, se sociaverant: ubi quædam è circumstantiis Historiæ tristis colligere & veritatem illustrare, quantum in hoc genere fieri potest, fas erit. Neque vero de *Pactis* illis in genere agere animus est, sed *in ordine ad thesauros comparandos. Arduum sane negotium! in quo non tam de vita & existimatione homi-*

nis agitur, quibus tamen rebus in orbe terrarum nihil eſt pretioſius, ut ait *Godelmannus*, ICtus, (a) quam de eo diſpicitur, ſi recte loqui velimus, quo nihil fœdius, ac damnoſius in creatura rationali excogitari poteſt. Fœdere nempe cum hoſte Dei & hominum infenſiſſimo & potentiſſimo in propriam perniciem & certiſſimum interitum, a quo cum merito homo, Dei ſervus per naturam, nedum Chriſtianus, omni modo abhorrere debeat, non ſine fructu res altius perpenditur, ut eo magis a fraudibus Satanæ fideles Dei ſervi ſibi cavere poſſint, & alii in ejus retia lapſi revocari. Neque vero deterrere nos debet a propoſito, quod alii jam brevibus commentationibus Caſum tragicum illuſtrare cœperint: nam & noſtrum adjeciſſe Theologicum judicium non pigebit, & in ceteris ita ſcopum tenebimus tramitemque noſtrum, ut haud difficulter pateat, nihil affectui aut præjudiciis nos dediſſe, ſed unice veritati ſtuduiſſe & ad ædificationem reſpexiſſe.

§. II.

Hinc primum in genere de indole argumenti & fontibus tractationis præmonendum: Eſſe illud ex eo genere, quod *a poſteriore*, (da man von unten aufwerts ſteigt) ut loquuntur, probari poteſt & debet, nimirum ab effectis & admirandis eventibus, qui hinc inde perſpicuis exemplis ſe produnt, e quibus ad aliquam communionem, confœderationem & conventionem hominum cum malis geniis tum in

a) in Tr. de *Magis, Veneficis &c.* præfat. Libro I. præmiſſa.

in *genere*, tum in *ſpecie ad theſauros detegendos* recte concluditur. Cunctas enim relationes de iis, quæ ipſis ſenſibus non uſurpantur, vel etiam ſenſibus objecta, pro nugis tamen vel imaginationibus declarare, ſtupidi magis eſt, quam ſapientis animi. Ingenioſiſſimus Vir, *Henricus Morus* (b) bene notavit characteres aliquos, e quibus *relatio fide digna* dijudicari queat: veluti ſi *primo* virum honeſtum, nec lucri cupidum, autorem habeat: ſi *ſecundo* plures rem ipſam, quæ facta dicitur, inſpexerint & præſentes fuerint: ſi *tertio* realis effectus, ſenſibus obvius, ſe prodiderit in hiſtoria, quæ narratur: quanquam non omnem ſtatim veritatem deneget iis, quæ deſtituuntur hiſce notis. Recte ſane B. Dn. *de Seckendorff*: (c) Wenn ein Brief vorgelegt, der vor viel hundert Jahren in Käyſers, Königs, Fürſten, Biſchoffs oder dergleichen Perſon unterſchrieben, und ſonſt kein Verdacht einer Falſchheit ſich dabey veroffenbahret, ſo wird niemand ſo unbeſcheiden ſeyn, und ein ſolch document und Uhrkundt verwerffen, dieweil er nicht ſelbſt geſehen, oder dabey geweſen, wie der Brief geſchrieben worden, noch denjenigen geſehen und erkennet, der ihn unterſchrieben. Wo kommt denn die wunderſeltzame Verhärtung her, daß man ehrlichen, ungeſcholtenen, und im Verſtand und Nachdencken den Atheiſten nichts nachgebenden Leuten keinen Glauben beymeſſen will, wenn ſie auch aus eigener Erfahrung bezeugen, daß ſie Geiſter in gewiſſer angenommener Geſtalt

b) in *Antidoto contra Atheismum* Lib. III.
c) im *Chriſten-Staat* p. 44.

ſtalt geſehen, oder doch ſolche Würckungen wahrgenommen, welche unſichtbarer Weiſe, und alſo von Geiſtern verrichtet worden? Unzehliche Acten liegen hin und wieder in Archiven und Gerichts-Stuben von der Zauberey, und zwar einer ſolchen, die nicht in bloſſer Erzehlung oder Bekänntniß der Gefangenen beſtanden, ſondern deren effect von andern Leuten geſehen worden. Ejuscemodi teſtimoniis & documentis fidem prorſus denegare, eſt ſcepticismum cum Atheismo plenis velis introducere. Sed nec ſacra Scriptura nobis hic deeſt: cujus haud paucis teſtimoniis conſtat, exiſtere malos genios ſ. Diabolos, eosque certas operationes exſerere vel immediate, vel mediate per inſtrumenta ſua, ſagas, lamias, incantatores &c. vel vere, vel præſtigiatorie, ubi pacta plerumque intercedunt vel *explicita* vel *implicita*: immo ſatis clara indicia ſuppeditat pactorum, etiam ad comparandas divitias & theſauros. Quæ omnia ad præcepta domeſticæ hypotheſeos, corruptæque rationis decempedam detorquere velle, non niſi malitioſi, & a veritate abhorrentis eſt animi.

§. III.

Ad fundamenta conſiderationis hujus pertinet: notaſſe præcipue terminorum ſignificatum: Nam cum inſcribimus: *De pactis hominum cum Diabolo*, per ſe patet: Pactum h. l. non aliter accipi, quam eo ſenſu, quo homines de pactis & conventionibus loquuntur, alioquin ne quidem determinatum conceptum de iis formare poſſemus. *Eſt* autem *pactum* ſ. conventio in genere, communi hominum, præcipue

cipue Doctorum Juris consensu, *duorum vel plurium voluntaria consensio s. conspiratio in idem placitum.* (d) Quæ definitio, si specialiter ad pacta cum Diabolis accommodetur, ita instituenda & determinanda est, ut ad diversos modos, sub illa contentos, applicari possit. Non enim omnes conventiones cum malo genio tam barbaras & crassas esse credibile est, ut statim & semper Satanas a paciscentibus secum plenam subjectionem & obsequium ad omnia, suique totalem deditionem stipuletur; sed, ut callidus est & malitiosus Spiritus, (e) ipsaque exempla, Actaque publica docent, *lenioribus* aliquando *pollicitationibus* & promissis allicit, sibique restipulatur officium, e. g. veneficium uni vel alteri inferendum, damna varia, licentiæ abusum, perpetrandorum variorum scelerum, causa pro quibus ille delicias variasque alias illecebras promittit vel per se, vel per alios, eo unice fine, ut tandem confœderatos suos corpore & anima in æternam præcipitet perniciem. Atque ita *Pactum cum Diabolo completum ac consummatum est conventio, qua homo se suaque Satanæ addicit in fidem & obsequium, & Satanas repromittit, se suos devotos beaturum, hostes ulturum, mala aversurum, & bona adjecturum.* Conf. *B. Io. Adam Osiander* (f) idem, qui varios modos conventionis talis ibi recenset. Cui addendus *Godelmannus.* (g) Per

d) Conf. *Pufend.* de *Iure feciali divino* §. 20. *Huberus* de *Iure Civ.* Lib. II. Sect. VI. c. 3. §. 2.

e) *Ephes.* VI, 12. 2. *Cor.* XI, 3.

f) Tr. de *Magia* p. 48. §. 26.

g) Lib. de *Magis* L. I. c. II. p. 19. ubi itidem modum illius confœderationis describit.

Diabolum autem per ſe patet nihil aliud intelligi, quam Spiritus illos Apoſtatas a Deo, de quibus *Thaddæus: quod non ſervaverint originem ſuam, ſed reliquerint* τὸ ἴδιον οἰκητήριον, *& ad judicium magni illius diei vinculis æternis ſub caligine ſerventur.* v. 6. & Petrus: *Deus angelis non pepercit, ſed catenis noctis in tartarum præcipitatos tradidit ſervatos ad judicium.* 2. Ep. II, 4. Et *Ioh.* VIII, 44. *Diabolus homicida eſt ab initio, & in veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo.* Dictus eſt ἀπὸ τῦ διαβάλλειν, *calumniari.* Ab *Irenæo* dicitur ζάβολος, unde ſpectrum in *montibus Riphæis* dictum putant Rübenzahl. Loquimur autem in *ſingulari*, non certum quoddam individuum, ſed *Stylo Scripturæ* (h) quosvis *malignos Spiritus* deſignantes, alias *Dæmones* (i) dictos, item *Satan* ab adverſando, de quibus & aliis nominibus Theologi, quoties de Angelis ex profeſſo tractant, vel in Scripturam ſacram commentantur, prolixius agunt. (k) Quod addimus in titulo: *ad theſauros in terra abditos comparandos*, eo deſtinatur, ut reſtringamus propoſitum noſtrum a generali tractatione de pactis cum malis geniis ad caſum noſtrum, quem reſpicimus.

§. IV.

Equidem dari in univerſum ejuscemodi pacta, conſœderationes & conventiones cum infernalibus geniis, ex communiore ſententia complures hactenus & Theologi & Iurisconſulti & Philoſophi oſtendere ſunt aggreſſi, quorum etiam aliqui vindicias pro

h) vid. *Luc.* VIII, 12.
i) *Matth.* VIII, 31. *Marc.* V, 12. ſqq.
k) vid. *Calovii* Syſtem. Tom. IV. *de Angelis malis.*

pro veritate inſtituerunt aduerſus diſſentientes, qui prorſus negant operationes Diaboli in mundo, adeoque & pacta ſ. conventiones, ut notus jam eſt in vulgus *Balth. Bekkerus*, Batavus, in ſeiner bezauberten Welt, cujus hypotheſes pridem certatim a Viris doctis ſunt examinatæ & refutatæ, quorum Catalogum exhibuit B. *Grapius*. (l) Alii operationes Satanicas in hoc mundo non negant, nequaquam tamen pacta & conventiones magorum cum malis geniis admittunt, quos inter eminet celeberrimus *Thomaſius*, (m) cujus hypotheſes examinavit *Petrus* Goldſchmidt. (n) *Reginaldi Scoti*, nobilis Angli, librum, quem inſcripſit *Detectionem artium magicarum*, ubi crimen magiæ ſagasque magno conatu negat pernegatque, & mirandos effectus ad melancholiam, vel naturales morbos, vel faſcinationem refert, confutavit *Ioſephus Glanvill*, Anglus Theologus, (o) qui idem, majore tamen moderatione, caſtigavit quoque hypotheſes *Epiſcopii*, Remonſtrantium Doctoris, qui (p) non quidem negat lamias, pacta tamen earum cum Diabolo ejuscemodi negat, qualia ſupra deſcripſimus, queis nempe ſagæ a parte ſua DEO & religioni Chriſtianæ renuncient, ſeque totas anima & corpore eidem devoveant ac manci-

l) in *Theologia recens controverſa continuata* Cap. de *Angelis* Quæſt. 9.

m) Vid. Diſp. inaug. de *Crimine Magiæ* 1701. et ſcripta, quæ deinceps Germanice prodiere.

n) im *verworffenen Hexen- und Zauber-Advocaten*, qui liber prodiit 1705. Hamb. 8.

o) in *Saduciſmo triumphato* p. 62. ſeqq.

p) in *Inſtit. Theol.* l. 3. c. 1.

pent. Hoc ipſum quoque in Epiſcopio percenſuit memoratus *D. Oſiander* (q) idem, qui directorium Scriptorum in hoc argumento conſignavit l. c. p. 46. quos inter præcipui *Remigius*, *Godelmannus*, *Bodinus*, *Frommannus*, *Delrio*, &c. qui pro exiſtentia pactorum cum Diabolo ſcripſerunt. Quibus recentiores, a nobis h. l. allegati & allegandi, addi debent, præter eos, quos, longe plures, indicavit *Bangius* in Cœlo Orient. p. 91. Fatemur tamen, diligentiſſime omnium, hactenus allegatorum, Dn. *Aurifabrum* antea nominatum argumenta & momenta collegiſſe, & nervum eruiſſe præſertim in Scripturæ ſacræ locis.

§. V.

Non itaque eſt, cur prolixe h. l. repetere velimus, quæ excuſſa ſatis & ponderata ſunt; ſed propius ad ſcopum pergimus, ſpeciatim de ipſis pactis & conventionibus cum Diabolo, quæ ad theſauros e terra eruendos ac detegendos reſpiciunt. Quo tendit Caſus nuperus tragicus, cujus Relatio demum publica *SERENISSIMI DVCIS, DOMINI TERRITORIALIS*, autoritate prodiit, ubi ruſtici quidam cum Studioſo Medicinæ, *VVebero*, cooperantibus aliis quibusdam perſonis, conſpirarunt ad evocandos Spiritus, qui theſaurum in vicinia ingentem, auro & gemmis exſplendeſcentem, uti putabant, detegerent, ſeque illius participes facerent. Vid. *Relationis Principalis* p. 1. ſqq. ad 9. ubi de Spiritu *Nathaële*, cuſtode ſcilicet theſauri, virginis ſpecie comparente, mentionem faciunt, conſentiunt-

q) in Tr. *de Magia* p. 76. ſqq.

tiuntque in evocationem conjuratoriam *Ochi*, quem vocant, Principis ſpirituum in ſole, cujus imperio Nathaëlem ſubeſſe ſomniant. Cui addo, quod ipſe *VVeberus*, cuſtodia adhuc detentus, me ſciſcitante, profeſſus eſt, ſe non niſi boni alicujus ſpiritus opera uti voluiſſe, quamobrem etiam adverſus malignos ſe muniverit precibus, veluti *Oratione Dominica*, quam recitarint, tum amuletis quibusdam, ſive ſignaturis, quas conſortibus dederit eo fine, quemadmodum etiam nomen *Tetragrammaton* ſuperliminaribus ædiculæ, ubi convenerunt, inſcripſerit. Adde p. 18. Vnde *prima* oritur *conſideratio: Num boni ſpiritus ſenſibili quodam modo cum hominibus agant, iisque ope vel auxilio ſubveniant?* Speciatim: *An theſauripetæ hi aliquid opis ab ipſis præſtolari potuerint, ſi utique de bonis Spiritibus cogitarint?* Vbi *primo* removendum eſt illud ſpirituum vel angelorum genus, quod gentilium ſuperſtitio effinxit, quorum alii ſint *cæleſtes*, & præſint ſtellis, & animabus illarum, alii *elementares*, ex quibus ſint *ignei*, *aerei*, *aquatici*, *terreni:* quorum officium inter alia ſit bona hominibus procurare. Sic *Apulejus* de *Deo Socratis* medias inter ſummum æthera & infimas terras ponit poteſtates, quas *Dæmones* nuncupat, *vectores hinc precum, inde donorum*, (r) *id eſt*, qui partim preces ad DEVM perferant, partim varia dona ipſis conferant. In aureo *Pythagoræ* carmine nominantur primo *Dii immortales*, qui ſint colendi, deinde *Heroum clarorum*

r) Conf. *Voſſius* de *Idololatria* l. I. C. 7. p. 19. et ipſe *Plato* in *Epimenide*. Addatur *Antonius Dalenius* Diſſert. *de origine idololatriæ* Cap. I, 2. 3. et *de Oraculorum ethn. Orig.* p. 4, 7, 13.

genus, tum *dæmones terris mixti*, ubi vetus Commentator, *Hierocles*, (s) Dæmones explicat *Animos hominum veritate & virtute, doctrina & scientia præditos*, quibus, cum sua jura ferenda esse dicit, ita hoc intelligendum ait, ut sit idem, ac obedire præceptis, quæ nobis reliquerunt, nec ab eorum scriptis & legibus recedere. Quæ quidem bene se haberent, nisi superstitiosis hypothesibus iterum obfuscaretur, quod suo modo plane dictum est. Sic idem *Hierocles* notat: *uno nomine angelos & dæmones & heroas vocari*, qui non sint a mortali substantia editi, sed ex uniformi causa, sicut lux e lucido corpore, ut adeo divina ipsis natura & officium adscribatur, quam participent. Sed quicquid sit de Dæmonibus illis bonis, eorumque officiis ac ministeriis: *Secundo* firmum esto ex Scriptura sacra, non alios existere spiritus, quam *bonos* illos a Creatore conditos. *Psalm.* CIV, 4. inque obsequio Dei constantes, & *malos* illos Apostatas, de quibus supra. Bonorum officia & ministeria in sacra Scriptura passim describuntur tum respectu DEI, tum etiam respectu hominis: *ibi* in glorificatione DEI & exsecutione mandatorum ejus operosi sunt. *Psalm.* CIII, 20. *Esai.* VI. 2. *Luc.* II, 13. *Apoc.* V, 3. *hic* in custodia piorum, in viis ipsorum, avertendo varia mala, resistendo Diabolo, denique deducendo sub finem vitæ ad veram quietem & felicitatem. Vidd loca sacræ Scripturæ huc pertinentia. (t) *Tertio* id quoque in liquido posi-

s) *Edit. Londin.* p. 44.
t) *Hebr.* I, 7. *Ps.* XXXIV, 8. XCI, 11. *Luc.* II, 9. *Ioh.* V, 4. *Matth.* II, 13. *Luc.* XXII, 43. XVI, 22.

positum est, spiritus hos s. Angelos bonos sensibili quodam modo cum hominibus agere & conversari, & quidem quod olim id factum sit sæpius, nullum omnino dubium esse potest ei, qui Scripturam S. Verbum Dei admittit, quippe quod vel sexcentis locis de Angelorum apparitionibus, sermonibus, auxilio & ope piis lata testatur, ita, ut non modo externa aliqua species visa & vox audita sit, sed & fructus & effectus reales secuti sint. (u) Nec, mera phantasmata & imaginationes fuisse, quis putare potest, cum non solum angeli isti Spiritus in sacra Scriptura dicantur: quæ vox naturali significatu substantiam, licet incorpoream, denotat; sed & substantialia prædicata angelis istis tribuantur, veluti stare coram throno Dei, intueri faciem Dei, adorare Filium Dei &c. eorum ministerio legem datam esse, & Evangelium de Christo hominibus prædicatum. (x) Hæc, inquam, pro meris phantasmatibus & imaginationibus interpretari perinde est, atque illudere Spiritui S. per Scripturam loquenti, januamque aperire infinitis literæ cavillationibus. Sed nec legati Dei, vel Prophetæ duntaxat intelligi possunt, sed vel ipse Filius Dei, viri forma apparens, vel angeli specie illa conspicui. Quid enim, num homo merus fuit, qui Mosi in rubro ardente apparuit? qui Manoæ, ejusque uxori apparuit, et in flam-

u) Vid. *Genes.* XVI, XIIX, XIX, XX, XXI, XXII, XXXI *Exod.* III, XIV. *Num.* XII. *Iud.* XIII. *2. Sam.* XXIV. *1. Reg.* XIX. *Zach.* I, *Matth.* XXIIX. *Luc.* I, II. etc.

x) *Dan.* VII, 10. *Matth.* XIIX, 10. *Hebr.* I, 6. *Ps.* XCVII, 7. *Gal.* III, 19. *Luc.* II, 10.

flamma altaris descendit? Qui Dux erat populi Israelitici, Zachariae apparebat in templo? &c. Iam demum ratiunculis quibusdam & præceptis hypothesibus pertinaciter negare velle, Spiritum assumto corpore apparere, & ita sensibili modo cum hominibus agere posse, cum manifesta sit litera sacræ Scripturæ, tam stulti & malitiosi est animi, ut nulla spes fere superſit revocandi ad veritatis limites; cum præsertim e sacra Scriptura id quoque constet, angelos esse *Spiritus potentissimos*, (y) qui proinde corpora assumere, terminare & varias figuras dare potuerint naturali potentia. (z) Alias philosophico instituto indagare solicitius modum, quo apparere, & effectus in corpore edere potuerint, haud nefas fuerit, modo non veritati primæ conatus resistat.

§. VI.

Cum vero nec naturam suam deposuerint boni angeli, nec ministeriis s. officiis suis privati sint, per se patet, adhuc hodie sensibili specie apparere posse, opemque ferre hominibus: immo fieri id adhucdum, & nostris temporibus sæpe factum esse, subinde singulari Dei provisu, constat ex historia fide digna. Neque in exemplum adducam h. l. Socratem, de quo *Plutarchus*, (a) quod sæpe amicis dixerit: *præsentem a se spiritum assidue percipi, qui & a malefactis, & a periculis ipsis antevertat.* Sed nec illud *Bodini* in Libro de *Dæmonomania Magorum*, (b) ubi ait,

y) *Psalm.* CIII, 10.
z) Conf. *Io. Ad. Osiander Theol. Cas.* p. 526.
a) in libello de *Dæmonio Socratis.*
b) L. I. c. II. p. 20. sqq.

ait, ſe ex homine, qui adhuc vivat, audiviſſe ſpiritum quendam eſſe aſſiduum ipſius comitem, quem cœperit agnoſcere, cum annum fere trigeſimum ſeptimum ageret, de quo porro ibi narrat, quod ipſum bonus Spiritus ad omnia pietatis officia excitaverit, qui tandem cum Deum rogaſſet, ut ſibi ſpiritum illum miniſtrum monſtraret, ſuper lecto puerulum, veſte alba, in purpureum colorem inclinante, indutum, vultu formaque admirabili, conſpexerit. Sed e Proteſtantium Hiſtoriis illud obſervo, quod B. *Pfeifferus* (c) ex Melanchthonis ſcriptis recitavit, quomodo nempe A. CIↃIↃXXIX. *Philippus* hic & *Simon Grynæus* Spiræ, durante ibi conventu Proteſtantium & Catholicorum, moniti ſint de ſummo periculo, Simoni a Pontificiis intentato, idque factum a Viro quodam penitus ignoto, nec deinceps unquam viſo, vel explorato: angelo procul dubio, a Deo miſſo, ad eripiendum Grynæum e vinculorum deſtinatorum ipſiusque vitæ periculo; quomodo ſane impletum eſt illud *Pſalmi* XCI, 11. *Angelis ſuis præcepit de Te ad cuſtodiendum Te in omnibus viis tuis.* Quod & ipſe *Pfeifferus* expertus eſt ſingulari Dei beneficio, miſſione nempe angeli acclamantis, & nominetenus ſonora voce *Auguſtum* compellantis, e ſomno excitatus, ignis, jam lectum, in quo decumbebat, comprehendentis, flammas evaſit. Conf. quod *Spizelius* annotavit de *Jac. Reybingio*, (d) & alia plura apud exemplorum Collectores.

c) in *Anti-Enthuſiaſm.* p. 28.
d) in *Templo honoris reſerato* p. 69.

§. VII.

Ex quo tamen nequaquam ſequitur: poſſe quempiam extraordinarias ejuscemodi Dei diſpoſitiones ac revelationes per bonos illos ſpiritus expetere a Deo aut expectare. Nam *primo* temerarium & impium eſt, a Deo expoſcere ea, quæ ſingulari; nec nobis cognito conſilio pro ſumma ſapientia ac potentia aliquando diſponit & ordinat, ſuper quibus vero nulla unquam promiſſio facta eſt nobis, aut mandatum datum, ut in fiducia erga Deum, & nomine Jeſu petere queamus. *Ne exiſtimet homo ille, ſe quicquam accepturum a Domino, Iacob.* I, 7. Nec *ſecundo* ulla ſpes concipi poteſt ex eo, quod Deus piis hominibus, in viis ſuis ambulantibus aliquando ſingulari & mirabili modo per miniſtrationes ſpirituum ſubvenit in inſtanti periculo; fore, ut extra vias evagantibus & *carnalia* agitantibus *conſilia* ſimili ratione ſuccurrat. Quid enim? annon perverſæ cogitationes & carnalia penitus ſunt deſideria theſauros in terra abditos angelorum opera mirabili effodere ſeque diteſcere velle? Promiſit Deus benedictionem ſuam orantibus, & pro modulo vocationis laborantibus. Iſtum DEI ordinem legemque transgredi, & extraordinaria DEI ac mirabilia Cœlituum advocare ſubſidia, in dedecus Creatoris, ipſorumque ſpirituum contemtum vergit, utpote quorum miniſteria ſunt divina, (e) quippe a DEO ordinata & emiſſa; at Deum extraordinario quodam & admirando modo diſpoſiturum angelorum ſuorum miniſteria

e) *Hebr.* I, 14.

ſteria ad hominum vanorum libidines, profanaque conſilia explenda, ſimpliciter ſanctitati ipſius & Majeſtati repugnat. *Tertio* in ſummum ſe periculum praecipitant, qui ad ejuscemodi conſilia angelorum opera requirunt: nam cum *Satanas in angelum lucis* ſe figurare queat & ſoleat, (f) facile pro albo, ut ita loquar, id eſt, bono angelo, atrum & malum obtinent ad perniciem ſuam. *Quarto* via ſternitur manifeſto ad idololatriam: nam cum ejuscemodi theſaurarii, ut ita loquar, angelos ſ. ſpiritus bonos ad ſcopum hunc ſibi conciliare ſtudent; id non fit ſine ſubjectione aliqua ſuperſtitioſa pro beneficio exhibendo & exhibito, cui vero repugnat clarum DEI verbum. (g)

§. VIII.

Sed nec de noſtris *Theſauripetis* dici poteſt: eos a *bonis Spiritibus*, angelis nempe, DEI opem quaeſiviſſe aut quaerere voluiſſe. Etſi *primo* in genere de *ſpiritibus* loquantur, nec determinate de malignis p. 3. 4. vocant *praeterea* ſcientiam ſuam evocandi & conjurandi Spiritus eine Geiſt-Kunſt, quam *Theoſophiam pneumaticam* Relatio p. 5. appellat: quaſi nimirum, ut illi quidem putabant, ars ſit divina, divitiarum gratia acquirenda. *Tertio* memorant principem ſpiritum in ſole *Ochum*, cum ſpiritus non in ſole habitent: *quarto* ſpiritum Nathael ſub illo principe inſigniunt p. 9. *quinto* ſuperliminaribus ſanctiſſimum nomen TETRAGRAMMATON inſcribunt: Precantur Orationem Dominicam, tanquam

f) 2. *Cor.* XI, 14.
g) *Col.* II, 18. *Apoc.* XXII, 9. et XIX, 20.

in nomine Iehovae rem ſuam auſpicaturi. *Sexto* p. 16. muniunt ſe ſigillis adverſus malos ſpiritus p. 17. *Septimo* ſanctiſſima Dei nomina compellabant, *Adonai, Iehova*, immo *octavo* Salomonis Regis *claviculam*, quam vocant, inter ſubſidia artis ſuae numerant p. 8. Si enim recte rem inſpiciamus, & circumſtantias conſideratius penſitemus: patebit, eos nullo modo DEum voluiſſe ſibi conciliare cum bonis angelis.

§. IX.

Equidem fuere, qui etiam malorum Spirituum effectus & opera mirabilia, perque inſtrumenta ipſorum patrata ad ipſum DEum, tanquam Autorem retulerunt, vel ad bonos angelos, quos per excellentiam vocant *ſpiritus*, ſed non ſine DEI blasphemia, utpote qui per ejuscemodi hypotheſes in DEum malignum malignorumque Diaboli operum conſortem & colluſorem mutatur. Neque hoc loco temerarii noſtri theſaurifoſſores DEum ſincere & cum fide ac religioſa ſubmiſſione ſuſpicere potuerunt vel voluerunt. Nam *primo* norant, & noſſe debebant, DEum angelosque bonos non moveri vel conciliari per enunciatas adjurationes & citationes, quales hi miſeri proferebant. Vid. p. 17. & 18. Cum neque Majeſtati ſummae DEI conveniat; immo ne cogitari quidem de eo debeat, neque ſanctorum angelorum excellentiae, neque libertati ipſorum nobiliſſimae, pati ſe ad certa quaedam ſuperſtitioſa blasphemaque verba citari & comparere. Precibus exorandum eſt a DEO, quo opus habemus, non vi extorquendum. *Invoca me*, inquit Dominus, *in die angustiae, & eripiam te, & glorificabis me. Pſalm.* L, 15.

DEI

DEI verbo niti debet fiducia noſtra, non ficto & ſuperſtitioſo, juxta illud *Pſalmi: quaerite* (ſc. dixiſti) *facies meas; itaque facies tuas, Iehova, quaero. Secundo* ex hoc quoque, ſi recte attendiſſent, conſilii ſui indolem dijudicare potuiſſent ſtulti homunciones: quod Principem ex regno ſolis, Ochum, ad mandata Nathaeli, ſubdito, danda circa theſaurum, & ejus auxilium implorant; quod inſtitutum meras deceptiones fraudesque Diaboli ſapit. Nam neque ex Scriptura, neque lumine naturae, aliquid noſſe poterant de Republica illa ſpirituum, multo minus de nominibus eorum & imperio aliorum in alios, & habitaculo ac regno Solis: unde non niſi è Diaboli ſuggeſtionibus jam olim apud ethnicos efficacibus ad apoſtaſiam a DEO & Domino noſtro Ieſu Chriſto, & provehendam idololatriam emanare potuerunt. Huc ſane tendebant gentilium deliria, quando ſpiritus variae naturae, variarum occupationum & beneficiorum fingebant, ut ſupra notavimus. „Si „enim ejuscemodi dentur v. g. aërei, aquei, & ter„reſtres, item ſuperiores, qui ſuperiora elementa „inhabitent, & cœleſtes, qui cœlum empyreum in„habitent, vel in ſideribus locum ſuum habeant, quo reſpicit ille fictus ſolaris *Och:* ſi appareant hominibus & illis ſeſe adjungant, qui fructibus agrorum in lucem promovendis praeſint, theſauris incubent, magna beneficia poſſeſſoribus conferant, quî non movebitur ὄρεξις illos adeundi, conſulendi? Hinc & *Henricus Nollius* Phyſicae Hermeticae Autor ex *Paracelſo* ſcribit: Wer ſich zu ihnen verbindet und verſchreibet, dem geben ſie Kunſt und Gelds genug:

ſie wiſſen auch unſern Sinn und Gedancken, damit wir ſie denn leichtlich bewegen, daß ſie zu uns komen. Conf. *Io. Ad. Oſiander.* in Theol. Caſ. (h) Unde *tertio* ſi rem recte aeſtimemus: in ejuscemodi imploratio-nibus & evocationibus adjuratoriis *colluſio cum diabolo* ſ. genio infernali ſatis manifeſte ſe prodit, ut infra amplius oſtendetur. Nam cum tenebriones illi, theſaurifoſſores, ad minimum non certo fundamento nitantur, DEum ſibi propitium eſſe in hoc negotio, ſive angelos bonos conciliari, ex adverſo potius ex memorata modo Nathaelis & Ochis evocatione aliisque circumſtantiis concurrentibus ad minimum augurari vel ſuſpicari potuerunt, malum infenſumque DEO genium ſubeſſe debere, cujus auxilium imploreni; Et ita tacite jam in Diaboli opem & auxilium conſpirabant, juxta illud:

Flectere ſi nequeo Superos, Acheronta movebo.

§. X.

Quarto quam deſperata itaque, quamque injurioſa in DEum, *Creatorem* & *Regem* noſtrum, eſt machinatio iſthaec, qua inſuper habita ejus providentia rerumque directione, uti vel è ſcriptura, vel naturae lumine nobis conſtat, ad malorum geniorum opem & auxilia vel *directe* & *immediate*, vel *indirecte* & *interpretative* decurritur! *Annon populus DEum ſuum quæret, ſed pro vivis mortuos? id eſt*, idola erunt pro DEO? Quo pertinent Diaboli, qui Dii non ſunt. *Eſa.* VIII, 19. Nimirum non in rebus tantum, ſalutem aeternam concernentibus, ſed & temporalibus

h) p. 479.

bus ad ſolum DEum confugiendum eſt, ſolique DEO ſerviendum, ut ait Chriſtus *Matth.* IV, 20. *Ierem.* XVII, 5. 7. *Maledictus Vir, cujus cor a Iehova recedit; benedictus vero, qui confidit in Iehova, ut ſit Iehova fiducia ejus.* Ex his fontibus ſine dubio *primum* promanarunt mandata illa divina pœnalia de incantationibus, pythonibus, hariolis &c. (i) Neque excuſat, quod nominum divinorum mentio fit in recitatione verborum adjurationis: tanto magis enim delicti turpitudo hinc eluceſcit, dum nomen DEI turpiter profanatur adverſus graviſſimum DEI præceptum: *Non profanabis*, vel *non aſſumes nomen DEI tui in vanum. Exod.* XX, 7. Ubi vix deteſtabiliorem profanationem nominabis, quam hanc, qua ipſum nomen DEI immediate in ejus dedecus & dehoneſtationem, & ad evocandas hoſtis infernalis fraudes pertrahitur. Hinc ipſe *Cornelius Agrippa*, (k) quem *Delrio* in Diſquiſit: Magicis cum aliis *Archimagum* vocat, fatetur, *ſaepiſſime ſub DEI & Angelorum nominibus malis Daemonum fallaciis homines obſtringi, & eo periculoſiora eſſe hic conſilia, quo apparent imperitis diviniora:* quo nomine *theurgiam*, quam vocant, rejicit. Conf. *Delrio.* (l)

§. XI.

Si finem *quinto*, quem miſeri hi homines ſibi deſtinaverant, rectius ponderaſſent, *divitiarum* nempe *captationem*, facile potuiſſent animadvertere, a Diabo-

i) Vid. *Deut.* XIIX, 10. 11. et Commentatores ibi: item *Eſa.* VIII, 19. *Lev.* XIX, 31.
k) Lib. de *vanitate ſcientiarum* c. 46.
l) *Diſquiſit. Mag.* L. II. Qu. II.

Diabolo, vel quovis malo genio non posse expectari *thesaurorum dispensationes:* nam si hoc in ipsorum facultatibus positum esset, thesauros colligere & distribuere hominibus; summum benignissimae providentiae divinae argumentum, & momentum ordinatæ vitæ inter homines periret, ingensque præsidium praemiorum dividendorum in manum Diaboli resignatum esse censendum foret, quod omnem sanam religionem tollit. Unde recte *Petrus Grillandus*, cujus integrum locum enotavit B. *Spizelius* (m) has Diaboli fraudes circa eruendos dandosque thesauros vocat fœdissimas deceptiones & fraudes. Comprobavit *sexto* veritatem eventus: vel enim promissiones Diabolicae ita in fumum abiere, ut nihil prorsus praestiterit illis amicis suis malus genius, sed umbram pro corpore, lignum pro auro, stercora pro gemmis dederit; vel aliunde furto surripuerit quaedam, quae in mancipia sua transtulit; quod tamen non nisi raro, & ex arcanis, justissimis tamen, DEI causis, factum est: vel in mediis occupationibus thesaurarios suos oppresserit, aliquando etiam sub specie divini pacti, non accurate servati; vel in summam paupertatem per varios casus fraudesque praecipitaverit, ut recte *Bodinus* in *Daemonomania* (n) scripserit: *Quicunque divites se addicunt rebus Magicis, ut divitiis augeantur, fere in paupertatem abeunt, egentes vero tota vita paupertatem perferunt.* Nec male subjicit: *Bona dicuntur in Sacra Scriptura benedictiones, quia dantur a DEO, uti Jacob munus de gregibus, quos ipsi*

m) in *der gebrochenen Macht der Finsterniß* p. 70.
n) Lib. III. c. 3. p. 258.

ipſi DEUS juſte dederat, Eſavo fratri offerens, accipe, inquit, *de benedictione, quam dedit mihi Dominus. At cur theſauros humi conditos ſuis mancipiis non impertitur Satanas? Cur fame ſinit emori? cur panem mendicare miſere? Certe nec aliter vult DEUS, nec Diabolus poteſt.* Recte utique & vere. Poterat hic quaeſtio inſtitui de noſtris theſauripetis, qui in propoſito ſuo, re infecta, perierunt: *An, Diabolo peculiariter procurante & operante, mortem oppetierint?* Quam quaeſtionem vero infra commodius tractabimus. Nunc ad exemplorum Collectores *remiſiſſe* ſuffecerit: *Remigium, Oſiandrum, Bodinum, Spizelium* ll. cc. Quibus nos deinceps commodiore occaſione ſubjiciemus exempla ab his non obſeruata.

§. XII.

Equidem obtendi poterat, *virunculos* illos *metallicos* (Berg-Männlein) qui tamen non niſi daemones ſunt, ſaepe magnos terrae theſauros detegere, vel ſaltem non nocere theſauri foſſoribus, ſed laetos circumcurſitare in fodinis, tripudiantes quaſi ſuper effoſſione metallorum, adeoque DEUM per malos genios aliquando theſauros diſpenſare. *Reſpondetur primo,* non ſequitur: ſi aliquando daemonia mala aliquid permiſſu DEI in hominis uſum detegunt, ea propterea implorari, aut ad officium illud adjurari poſſe. *Secundo* ſi Diabolus aliquid theſauri in ſpeciem praeſtat, tamen Diabolicum venenum ſemper ſubeſt, *id eſt,* ex proprio id addit, ut decipiat, & ſecuriores opprimat; alio tempore vel turbat operarios, vel exterret ſaltim. Tales in fodinis quibusdam verſa-

ri, tradit *Georgius Agricola*, quem non ſine ratione eruditiſſimum & acerrimum rerum metallicarum inveſtigatorem vocat *VVierus* (o) idem, qui exempla *Annaebergici Daemonis*, *Schnebergici*, & *Cobalorum*, qui vocantur, explicuit, quorum prior *duodecim operarios* flatu interfecit in ſpecu, qui *Corona roſacea* appellatur. Cui non diſſimilis conatus ſpectri Diabolici fuit, ſi *Krempio*, cuſtodi, & *Beyero* in *Relatione* Principali p. 25. fides habenda: quorum prior teſtatur expreſſe, ſe *ſprectum*, *pueri ſeptem vel octo annorum ſpecie*, *vidiſſe*, qui aliquamdiu hinc inde ſe motitaverit, & per tugurioli januam ſenſibilem admodum halitum efflaverit, haud dubie omnes eodem in tuguriolo ſuffocaturus, ſi quidem divinum Numen permiſiſſet. De *Cobalis* ſ. *virunculis montanis* idem obſervavit, quod aliquando ſocietatem cum operariis, & negotioſos ſe ſimulent, ſed ſine effectu; graviter vero laedant laceſſiti, & vel propter cachinnos duntaxat. Ita videmus, ſpiritum deceptorem varias artes exercere, variasque figuras induere, variaque captare conſilia, tantum ut noceat & in retia ſua trahat imprudentes. *Tertio* nec eadem dijudicandi ratio eſt caſuum, ubi juſſu Magiſtratus, qui jus habet territorii, & in illa, quae in eo continentur; ordinaria via mediisque, theſauri vel ipſius naturae, vel ſtudio abditi, foſſorum opera extrahuntur; & illorum caſuum, ubi daemonum auxilia & media magica quaeruntur. Ibi enim, in priori genere, precibus & fideli opera res perficitur, & ingentes auri & argenti theſauri ex abditis terrae eruuntur in uſum communem

o) L. I. de *praeſtigiis daemonum* p. 89.

nem humani generis, etsi cacodaemon invidia plenus erga homines sua subinde terriculamenta immittat. In hoc posteriore vero genere, ubi operarii nec justae vocationi innituntur, nec DEO se committunt, sed cum malignis geniis colludunt, conatus non potest nisi tristem nanciscì eventum.

§. XIII.

Septimo lucem ausui thesauripetarum fœneratur usus subsidiorum, quibus instructi erant. Relatio, Principali autoritate edita, mentionem facit *Claviculae Salomonis*, Filii Davidis & *Fragmenti* MSti sub titulo: *Requisita ad citationem spirituum necessaria*, quem librum *VVeberus* nuncupabat *Fausti* Höllenzwang. Nec mirum est, ejusmodi homines, cum malis geniis commercium habentes, vel habituros, jactare antiqua Patrum piorum monumenta, vel ab aliis speciosis his titulis falli, sicut nostri tenebriones, *Claviculam Salomonis* jactantes, quale quid Salomonem Regem scripsisse falsissimum est, nec ullo antiquitatis testimonio probabile. Et ex ipsius scripti futilitate fraus patet, quam pridem detexit *Baptista Segnius*. (p) Sic retro prorsus ad ipsum Adamum usque adscendunt *Bibliothecarii Magici*, ejusque Angelum quendam custodem, si Diis placet, qui fundamenta suppeditaverit Magiae. *Enochi* inprimis monumenta laudant, quae in hoc genere Magiae scripserit, cujus vero figmenti vanitatem exacte discussit *Bangius* in *Cœlo Orientis*. (q) Recurrunt etiam *Kabbalistae practici* ad illas nugas, suasque artes magi-

p) Lib. de *vero studio Christiani* c. 7.
q) *Exercitatione* l. tota.

cas illis veſtire tentant, quanquam haud abs re viri, antiquitatis orientalis remotiſſimae periti, jam Sabaeos tempore Abrahami idololatria Magiam Diabolicam exercuiſſe, & monumenta magica ſcripſiſſe notent, quorum aliqua recenſet *Maimonides* in *More Nevochim.* (r) Addatur *Hottingerus* in *Hiſtoria Orientali.* (s) Unde etiam conjiciunt: illa Scripturae loca, *Deut.* XIIX, 10. ſqq. & *Levit.* XIX, 26. 31. maxime Sabaeis illis oppoſita eſſe, quibus DEUS divinationes, praeſtigias, magiam, hariolationes & veneficia prohibuit, & ejusmodi profeſſos è Republica penitus vult remotos. Quod attinet *Fauſti foetum*, quem vocat Höllenzwang, ex praetenſo Autore, *Archimago* & *Incantatore*, cujus farinae ſit? dijudicari poteſt. Nihil vero certi ſuppetit de *Fauſto* illo famoſo, & cordati viri pro fabula Hiſtoriam iſtam a bono *VVidmanno* concinnatam declarant. Vero ſimile eſt, in exemplum & terrorem maleferiatorum ſtudioſorum librum conſcribillatum eſſe eo tempore, quo artes magicae admodum invaleſcebant, & ſpiritus familiares paſſim affectabantur a Cultoribus literarum. Vid. *Oſiander* de *Magia* (t) & *Io. Ge. Neumann*, in der Betrachtung des ſogenannten Fauſti; qui tamen & ipſe percenſens fabulam errat, dum ſaepius Kuntling pro Knittlingen ſcribit, iſtumque pagum patriam Fauſti fuiſſe falſo putat, ac *VVittenbergam* pro *VVürtemberga* a quibusdam eſſe ſcriptum autumat: quod & ipſum ſine omni fundamento

r) part. III. cap. 29.
s) Lib. I. cap. 8. de *Relig. Sab.*
t) p. 73.

to asseritur. Vid. *Osiander* de Magia l. c. Quanquam vero illa *Fausti historiola* (u) memoret, hominem istum apparatum haud exiguum Librorum magicorum, queis conjurationes spirituum, superstitiosi characteres & libri continentur, collegisse avideque legisse, non tamen librorum, ab ipso conscriptorum, meminit. Interim ex his thesaurifossorum nostrorum praesidiis constat manifesto, magicis artibus fuisse deditos, & in id studium curamque incubuisse, ut in illis informarentur, magicisque notionibus imbuerentur: *VVeberum* inprimis, Studiosum, lucri causa ejusmodi libros venales proposuisse, cum potius concremandi fuerint, praevia Scriptura Sacra, in qua legimus: *Ephesi multos ex iis, qui curiosa (περίεργα) exercuerant, comportasse libros, & exussisse in conspectu omnium.* (x) Conf. *Osiander* (y) & *Delrio*, (z) qui recte scribit: Non posse ad homines transmitti, nec legi, nec retineri: sed esse igni tradendos, quanquam deinceps quaedam addat, quae ex domestica hypothesi, *id est*, pontificia, fluunt.

§. XIV.

Octavo apparatus clinodiorum, *id est*, mediorum magicorum, qui apud thesauripetas inventus est, satis testatur de consilio maligno: nam, ut *Relatio* habet, inter alia, apud *VVeberum* in mensa tugurioli exposita, jacebant characteres magici, sigilla magica, quibus certae figurae impressae, voces su-

u) Norimbergae recusa cum annotatis *Pfitzeri* p. I. c. 3.
x) *Act.* XIX, 19.
y) §. 136.
z) *Disquisit. Mag.* l. c.

perſtitioſae & barbarae, figurae Druidum, ſententiæ ex verbo DEI v. g. *Vincit Leo de tribu Iuda*, nomen ſanctum *Adonai:* Roſarium pontificium: ſcripta magica, de quibus ſupra: Evangelium Iohannis &c. Neque vero in promtu tantum erant illa media, ſed ex parte vis illorum ab ipſis credita & applicata. Sic *VVeberus* manu roſarium ſuperſtitioſe geſtabat: idem ſuperliminaribus *Tetragrammaton* inſcripſerat, praeterea confeſſus eſt characterum vim ex libro Höllenzwang ad amatorios ignes puellarum accendendos: ſic de ſigillo plumbeo magnam quandam inque manuſcripto expreſſam vim jactitabat: Sic circulos ducebant, verba adjuratoria enunciabant, ut ſupra. Huc pertinet ſuperſtitioſus nummorum ejusdem figurae numerus. Haec & talia manifeſto colluſionem cum Diabolo indicant. Nam *primo* quid illae figurae, ſigna, ſigilla &c. efficaciae vel virium habere poſſunt ad evocandos ſpiritus, theſaurorum indices & datores? nihil prorſus neque naturalis virtutis inde a creatione rerum inditum, neque ſupernaturalis a Deo extra ordinem conceſſum: non illud, quippe neque materiae iſti, neque formae aut figurae impreſſae aliquid ejuscemodi virtutis ineſſe poteſt: ſunt enim per ſe res inanimatae, certa tantum quantitate determinatae, nullam operandi vim, nedum in ſpiritus, habentes, ut coerceri poſſint: non hoc, ſupernaturale quid: prorſus enim incongruum eſt divinae providentiae, quae juſta & ſancta, res mortuas, arte factas &c. praeter naturam ſuam elevare in obſequium & miniſteria Diabolica hominibus profanis praeſtanda. Unde, ſi quando effectus

aliquis

aliquis ſequitur uſum characterum, annulorum, ſigillorum vel imaginum, id totum a daemone fieri certum eſt, & ejuscemodi ſigna ſunt ejus veluti ſacramenta, queis ſibi vel de novo devincit mancipia ſua, vel confirmat, ut nimirum credant: Ipſum ad nutum illorum praeſto eſſe, ut in credulitate ſua ac ſuperſtitione magis magisque obligentur & adſtringantur. Conf. *Delrio,* (a) *VVierus,* (b) *Frommannus.* (c)

§. XV.

Excipit quidam Anonymus apud Frommannum l. c. „Die Characteres, welche nach himmliſcher Influenz imprimiret werden, geſchehen aus „Gewalt menſchlicher Natur, welche das Geſtirn meiſtert, wie in der heiligen Schrifft gemeldet wird: „Sapiens dominabitur aſtris. Wo ein Character etwas würcket, iſts gleichwohl Göttlicher Ordnung „nach vor natürlich zu rechnen, als eines Krauts „Tugend. Wie der Salvien Geruch von GOTT „durch ſeine verordnete Mittel herkommt, alſo der „Wörter und Character Krafft auch dergleichen. „*Rurſus:* Omnium rerum tam ſub quam ſupra-lunarium, herbarum & characterum nominumque „virtutes a DEO oriri. Magum, omnemque omnino hominem, qui conformem verbo divino vitam „agit, tantam per Dei ſapientiam & connatam virtutem habere poteſtatem, ut non tantum terram, „feras equos & boves ad placitum ſuum regere, ſed „& cœlo, ejusque incolis, videlicet planetis, omnibusque

a) *Diſquiſit. Mag.* L. I. c. IV. Qu. I.
b) De *praeſtigiis* L. IV. p. m. 364.
c) De *Faſcinatione* L. I, p. II. Sect. II. c. 19. 20.

„busque firmamenti rebus imperare & pro ſua vo-
„luntate, velut armenta cum gregibus, cogere queat.
„Connata itaque ſua virtute magum per verbum ſ.
„voluntatem ſuam characteribus ſeparatas cœleſtium
„vires poſſe imprimere, iisque Medici inſtar, herba
„ad morbum utentis, uti poſſe ſtatuit. Conjungit idem Autor imaginationem ceu initium, principium coactivum, vires cœleſtes ſeparatas, & ſubjectum terreſtre, characteres nempe. Sed reſpondetur: I. hypotheſis illa, naturam vires ſuas in verba, in characteres & ſigilla imponere, vel: ſigilla & annulos ſub certo cœli aſpectu ſculptos, de viribus conſtellationis participare, quod *Philoſophi characteriſtici* volunt, ne ſpeciem quidem ullam veri habet, nec probari poteſt. II. Conceditur quidem influxus aliquis ſuperiorum in haec inferiora, & efficacia quaedam, nec vel DEI potentia, vel metallorum virtus negatur; ſed determinatum iſtum influxum cœli in certos characteres unde probabunt? Nonne recipiendi aptitudo requiritur in ſubjecto? quomodo de illa conſtabit? & quomodo è naturalium rerum virtute & efficacia artefactorum vires inferentur? ubinam proportio eſt, quae ad recipiendum requiritur? III. Corpora ſublunaria ex ordinatione Creatoris ſuo modo è ſuperiorum ſ. cœleſtium corporum motu & actionibus dependent, & ab iis varie alterantur, ſed materiae capacitas & paſſiva quaedam recipiendi potentia ibi manifeſta eſt; quae vero in verbis, metallis ſignatis, characteribus, ſigillis nulla ſpecie probari poteſt. IV. *Verba* ſunt ſigna mentis ad communicandos conceptus inſtituta: ea ultra

naturam

naturam ſuam finemque, ad evocandos ſpiritus & coercendos, dirigire, nugaciſſimum & ſtultiſſimum eſt. Unde enim quis novit, verba illa, ſi praeſertim barbara ſint, nec ſenſum edant, a ſpiritu percipi? Unde intentio verba proferentis innoteſcit? Quo medio intellectui ſpiritus communicatur intentio dicentis? Quae vis ad cogendum ſive determinandum vel alliciendum ſpiritum liberum? Conf. *Frommannus.* (d)

§. XVI.

Sed ad verbum DEI exactius rem perpendemus: *Argumentamur:* Quae conſilia ſapienti DEI regimini, gloriae JESU CHRISTI directe adverſantur & blasphema ſunt, eorum approbatio & effectus a natura, ſive in ſe conſiderata, ſive comparative accepta, non expectari poteſt. Atqui certis characteribus, ſignaturis, verbis, figuris, variisque aliis ceremoniis ſpiritus conciliari poſſe homini ad cumulandum ipſum beneficiis corporalibus, repugnat regimini DEI ſapienti & gloriae JESU CHRISTI. E. Aſſumtionem probamus: I. enim rerum mortuarum & arte factarum, figurarum, variarumque ceremoniarum uſui & praxi indere vim praeter ipſarum naturam & praemia, veluti conciliationem ſpirituum, & varia ac ſingularia beneficia ab ipſis participanda, index eſt mentis non ſapienter providae, ſed ſuperſtitionem & vanitatem admodum amantis. II. Inconveniens prorſus eſt excellentiae ſpirituum, ad ludicra illa alligari, illis velut ſubjici, & nobiliſſi-

d) L. I. p. II. c. 20. et alii Scriptores de Characteribus, in quibus tamen ſelectus habendus.

mas creaturas Conditoris ad crepundia iſta deprimere. III. Comprehendi non poteſt, cur Benignisſimum Numen tanta myſteria, ſi fuerint, non in Verbo ſuo vel Lumine quodam rationis manifeſtaverit, cum tanta vitae humanae auxilia concernant, quae facile ad idololatriam poſſent ſeducere. Porro cum preces in nomine Chriſti ad inſtitutum evocandi ſpiritus, auxiliatores, adhibentur, patet, intolerabilem abuſum meriti Chriſti hic verſari, utpote quod hîc non per media, in S. Scriptura praeſcripta, applicatur, ſed per ſuperſtitioſa & arbitraria inventa, in ſummum dedecus Mediatoris, Gloriae crucis Chriſti, quae corrumpitur, dum ejus fructus transfertur praeter miſericordis DEI intentionem ad res temere & nugatorie ſuſceptas, evocationem nempe ſpirituum, uti praetendunt: cujus conſilii haud ulla ratio vel e naturae, vel gratiae lumine afferri poteſt: neque e Verbo DEI juxta ſenſum a DEO inſpiratum & media divina applicatur, ſed in meram figuram enervatur, inque ea collocatur fiducia, quod ipſum idololatria eſt. Praeterea Crux Chriſti cum ſignis magicis commiſcetur. Accedit profanatio Nominis DEI & Verbi divini in univerſum, uti non modo è Caſu noſtro conſtat, ſed & aliis ad argumentum hoc pertinentibus. Sic *VVie-*
„*rus* (e) notat, Magos ita inquirere theſauros: Vir-
„ga avellanae, tribus ſignata crucibus, conjuratur
„non modo ſuperſtitioſe, ſed & impie & blaſphe-
„me: adduntur characteres cum barbaris nomini-
bus,

e) De *praeſtigiis* p. 365.

„bus, & in fodiendo leguntur Pſalmi: De profun-
„dis, Miſſa, Miſereatur noſtri, Requiem, Pater no-
„ſter, Ave Maria, & Ne nos inducas in tentationem,
„ſed libera nos a malo &c. Quod quid aliud eſt,
quam venerabili DEI nomini vim inferre, & ſacro-
ſancto ejus Verbo ad tegendas dæmonii præſtigias
in contumeliam DEI & Domini noſtri IESU CHRI-
STI, qui humani generis amore victus illud ipſum
verbum Evangelii e ſinu Patris depromſit promul-
gavitque miſerorum & perditorum hominum cauſa,
ut, cum gratia excidiſſent, ex hoc verbo in gratiam
ſe receptos diſcerent, haberentque certa & expreſſa
divinae erga ſe voluntatis teſtimonia, quibus ſe in
veris animorum conſternationibus & ancipitibus
diſtractorum ſenſuum fluctibus erigerent & erudi-
rent. Conf. *Peucerus* (f) & ex eo *VVierus* (g) cujus
verba in S. Sacra fundata enotari merentur iſta: De
„genuino, ait, Sacrae Scripturae uſu ſic *Timotheo*
„ſcribit *Paulus:* Omnis Scriptura divinitus inſpira-
„ta eſt utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad
„correctionem, ad inſtitutionem, quae eſt in juſti-
„tia, ut integer ſit DEI homo ad omne opus bonum
„apparatus. Item *Romanis:* Evangelium eſt poten-
„tia DEI ad ſalutem omni credenti. Ad hos uſus,
„nimirum ad renovandam hominis naturam cor-
„ruptam traditum eſt DEI Verbum. Haec prae-
„ſtat fide apprehenſum in cordibus credentium,
„cooperatio Spiritus S. qui per Verbum efficax eſt,
„non, ut mentitur Diabolus, a ſceleratis & impiis

f) De *divinationibus.*
g) l. c.

„ejus miniſtris prolatum, alias exerit vires, quam „quo deſtinatum ab initio fuit. Cumque pronun„ciet DEI Lex: Non aſſumes nomen DEI in va„num: non enim inſontem habebit DEUS eum, „qui aſſumſerit nomen Domini, DEI ſui, in va„num: certiſſimum eſt & irrefragabiliter verum, „qui ejuscemodi incantationum, Scripturae Sacrae „fuco velatarum, ritibus & modis utuntur, certiſſi„mas eos manere pœnas. Quare ſi qui effectus ſub horum verborum pallio vel vere, vel faſcino videntur conſequi, Daemonis eſſe opus ne dubites. Nec mirum eſt, Diabolum ipſum fucos ejusmodi è verbo, nominibus & beneficiis DEI conquiſitos approbare: fit enim illud in DEI ignominiam, impii inſuper tanto facilius illa ſpecie pietatis ſe decipi patiuntur, & ſic colluſiones ſuas cum daemoniis occultant, quaſi tuentes ſe adverſus Diabolum, qui tamen in hoc ipſo cum illis conſpirat. Accedit hoc loco, quod theſauripetae noſtri ſacra ſimul Feſti Natalitii Chriſti nocte praeeunte profanarunt, loco piæ praeparationis & quietis in Domino temerarium & impium facinus aggrediendo.

§. XVII.

Sed jam demum *octavo* tanto expeditior erit quaeſtio: *An ruſtici hi cum Studioſo, quique cooperarii ejus fuere, pacti ſint cum Diabolo?* Equidem expreſſam aliquam conventionem in negotio hoc theſauripetarum non reperimus, & colluſionem aut pactum cum Diabolo intentum fuiſſe, *VVeberus*, Studioſus, conſtanter negat, immo non opus fuiſſe pacto cum ſpiritibus, utpote qui ſuppetias ferant gratis ſine pacto,

pacto, audacter asserit. Et sane si mens hominis illius respicienda sit & intentio, quae fuerit, difficile dijudicatu erit, cum solus DEUS sit scrutator cordium. Ex indiciis tamen externis ipsisque machinationibus & totius negotii contextu haud ita difficile est colligere, quid statuendum sit? Nam certum est *primo* ex Relatione, thesauripetas usurpasse & exercuisse sacramenta diabolica, ut supra dictum. His pactum tacitum inest seu implicitum in eum effectum, ut, qui illis ex praescripto maligno spiritus utuntur, effectum intentum obtineant, comparitionem nempe ipsius, & promtitudinem ad manifestandum non modo thesaurum, sed & eruendum & a praesentibus cum ipso obtinendum. Figurae namque illae, characteres, signaturae, circulorum ductus, abusus sanctorum nominum, verbi DEI & passionis Christi non possunt ejusmodi effectum sortiri per se & naturam suam, ut supra dictum; necesse est itaque, ex maligni spiritus impositione originem habere & ritus illos, & quod ritibus illis tribuitur: nam bono Spiritui s. Angelo lucis ea velle adscribere, quae in abusum divini Numinis horrendum, meriti ac crucis Christi, uno verbo: contemtum Religionis & reverentiae erga DEUM, gravissimis erroribus, immo idololatria, stultissimis & absurdissime compilatis ceremoniis posita sunt; non nisi stupidissimi hominis est; Neque sane hi thesaurarii tam fuere simplices, ut haec ignorarint, *VVeberus* praesertim, Studiosus, quia, omnes perditissima aviditate auri & argenti obcaecatos fuisse, manifestum est, ut nec prima Christianismi rudimenta, nec

ipsam sanam rationem attenderint, sed in institutum suum exequendum ruerint, & ita non inviti cum malo genio, media illa s. signa constituente, conspiraverint, atque consenserint in sententiam Diabolicam: si ritus istos perfeceritis; comparebo vobis, & faciam, quae vultis, nempe ut acquiratis thesau„ros abditos. Explicatius: Si excusseritis reveren„tiam erga verum DEUM, & fidem, verbo Ejus „debitam, eumque in finem abusi fueritis Nomine „ipsius, & merito Christi cruce signato & oratione „ipsius, measque leges & praescripta servaveritis, ac „me Dominum agnoveritis, cui & obsequamini, & „a quo bona expectetis; faciam, quae vultis, & ex„plebo desideria vestra, ut thesaurorum fiatis parti„cipes. Unde factum contrarium est protestationi Weberianae erga me expressae, cum in lectulo ægrotus decumberet homo: dicebat enim: non opus esse pactum cum spiritibus, utpote qui sine pacto & sponte sua veniant, si supra dicti ritus consummati fuerint. Enimvero ipsam tractationem & usum rituum illorum superstitiosum jam conventionem implicare, cogitare debebat. Ita enim ratiocinari eum necesse fuit: per usum horum rituum cogitur spiritus, ut appareat & obsequatur, vel ex ejus consensu & instituto id fit, si rite expleverim ejus voluntatem in ritibus illis. Non prius locum habet: spiritus enim intellectu & voluntate praeditos per stultos, maleque cohaerentes ritus cogi posse ad obsequium, ab omni ratione abhorret, nec vel minimam sive in Scriptura, sive in natura speciem habet. E. necesse est, ut libere & ex consensu id faciant. Quid manifestius

festius hic est conventione Diaboli & thesauripetarum: ille sacramenta sua impia & in DEUM injuriosa praescribit & promittit: hi praescriptum accipiunt, & repromittunt obedientiam. Ille stipulatur sibi obedientiam ad impios ritus peragendos: hi restipulantur sibi thesauros acquirendos, neque tantum promittunt apud se, sed etiam praestant ipso opere.

§. XVIII.

Quod ut distinctius intelligamus, repetenda sunt saniora, quae huc pertinent, principia. *Primo* Sacra Scriptura ipsa clare testatur: Diabolum sibi asserere potestatem & facultatem disponendi bona temporalia sive vere, sive ad decipiendum, & conventiones circa illa offerre. Illustre est exemplum Christi *Matth.* IV, 9. ubi Diabolus ad Christum ait, ostendens ipsi regna mundi & gloriam illorum: *Haec omnia tibi dabo, si prostratus me adoraveris.* Quod quid aliud est, quam oblatio pacti s. conventionis? ubi ex parte Christi Diabolus sibi stipulatur adorationem & submissionem, pro qua vicissim pollicetur Domino regna mundi. Famosus quidem *Bekker* (h) haec reipsa ita facta esse negat, Christum quippe in summo illo exinanitionis statu sibi finxisse, ac si revera adesset hostis, & contra ipsum pugnaret; sed id Textui prorsus adversatur, & tentationem Christi in merum opus imaginarium detorquet, Christoque insuper imputat falsos conceptus cum tristitia conjunctos, immo impuros & peccato obnoxios, superbiae nempe indices ejusque motus impuros.

Confer,

h) in *Mundo Fascinato* Lib. II. cap. 21.

Confer, quae *Synodus Edamenſis* reſpondit hîc, & ſummatim ſunt excerpta in Cl. Tentzelii Colloqv. menſtr. (i) Adde diſſertationem, Praeſide B. *Oſiandro*, Reſpondente Dn. M. Chriſtiano *Hochſtettero*, Tubingae habitam. (k) Docent id etiam hiſtoriae fide omnino dignae, quas ſi quis negaverit, eo ipſo ſimul omnem fidem hiſtoricam ejurabit. Priusquam unum alterumve exemplum adducamus, *primo* de indole pactorum diabolicorum quaedam annotanda ſunt, ut tanto facilius de noſtro caſu judicari queat.

§. XIX.

Itaque *ſecundo* obſervanda diſtinctio inter pactum *explicitum* & *implicitum*, quam hactenus Theologi & IureConſulti communiter fere retinuerunt, & adhuc tuentur. Pactum *expreſſum* ſimpliciſſime deſcribitur: arbitraria & deſtinato animo facta conventio cum Diabolo mutuaque obligatio. Quae vero quam vana & ridicula ſit, ex eo facile patet, quod Spiritus malignus ſemel a foedere DEI receſſit ita, ut ſemetipſum implicuerit impoſſibilitati revertendi, itaque averſus ſit a DEO, ut nec velit, nec poſſit vel ad veritatem profitendam ſe adſtringere, vel ad bonum creaturae rationalis aliquid facere. Unde ſtultiſſimi ſunt, qui cum Spiritu deceptore contrahunt, aut aliquid ab eo expectant. Etſi enim aliquando ſpeciem boni fingat; tamen in fundo machinationum nihil niſi pernicies hominis latet.

Unde

i) Ad Annum 1692. Febr. p. 109. ſeqq. Conf. Acta Lipſ. ad A. eund. ubi prolixius.

k) Sub *titulo*: Claſſicum Paulinum ad pugnam ſpiritualem adverſus Rectorem tenebrarum hujus ſeculi p. 13. ſeqq.

Unde & miſerrimi ſunt, qui aliquid a Diabolo boni, veri, expectant, aut pactis ejus confidunt. Eſt enim *Pater mendacii, & mendax ab initio.* (l) Et quanquam ſpeciem Angeli lucis aſſumat, tamen Satanas i. e. hoſtis DEI & calumniator ipſius, & filiorum ejus eſt. Equidem Baro *Valvaſor* in Hiſtoria Ducatus Carniolani, (m) ex profeſſo de pacto implicito acturus etiam pacti expliciti varietatem declarare aggreditur, & *ſex ſpecies* enumerat ex materia diverſa: *primum* vocat expreſſum *corporale*, das leibliche Pact, wenn einer ſich dem Teuffel mit dieſem Beding übergiebt, daß er mit Leib und Seel von einem Ort zum andern übertragen werde, wie die Mantel-Fahrer und fahrende Hexen, de quo quidem h. l. num revera ita ſe res habeat, ut corpora transferantur? non diſputamus, quanquam non negemus. *Alterum* pactum expreſſum vocat *doloſum*, betrüglichen Verblendungs-Pact, wenn einer vom Teuffel das unſichtbar oder feſte werden verlangt, oder daß er verwandelt werde in einen Wolff, oder daß er aus der Ferne Zeitungen bringen könne, wie die Lappen juxta Schefferum in Lapponia. (n) *Tertium* pactum expreſſum vocat *ſuperſtitioſum*, den Abergläubiſchen Bund, und geſchicht, wenn einer unterſchiedliche Worte und Characteren, die nichts nutz ſind, gebraucht, nachdem er ſie vom Teuffel hat erlernet, e. g. Siquis a Diabolo edoctus ſit ad compeſcendum ſerpentem adhibere verba: *Oſſi, oſſi, ſta nequam ſerpens.*

l) *Ioh.* VIII, 44.
m) Lib. XI. p. 71.
n) cap. I. p. 151.

Huc refert pacta *implicita ſuperſtitioſa*, wenn man den Teuffel durch gewiſſe Characteren zu ſich rufft. *Quartum* vocat expreſſum naturale, wenn jemand mit dem Teuffel einen Pact macht, daß derſelbe ihn etwas lehren ſoll, ſo gantz natürlich, ohne zauberiſche Vermittelung. *Quintum* pactum expreſſum vocat *Pſeudoſanctum*, wenn einer vom Teuffel erlernet durch andächtige, geiſtliche, oder ſonſt gute Worte etwas zu thun, als Geiſter zu citiren, Kranckheiten zu curiren und dergleichen. *Sextum* vocat ſingulare ſ. temporale, welche auf gewiſſe Zeit, und auf eine und andere Perſonen eingerichtet worden: Wenn zum Exempel die Hexen-Meiſter mit dem Teuffel einen Bund ſchlieſſen, daß er eine Cryſtall gebe, darinnen ſie dasjenige, ſo zu erfahren verlanget wird, als Diebſtahl, Mord, Raub und dergleichen erblicken mögen. Quæ vero diſtinctiones, uti patet, materiam concernunt & diſtinguunt, ut plures ſine dubio poſſint eſſe ſpecies, vel harum ipſarum una ſub altera contineri. Sin quaeras: *An in caſu noſtro conventio reperiatur, quae ad unum horum generum referri poſſit?* Reſpondemus, equidem, ad *tertium* referri poſſe, videri queat, id eſt, ad pactum *ſuperſtitioſum*, quia theſauripetae verbis & characteribus uſi ſunt, quos a Diabolo didiciſſe videntur; non tamen immediate ab ipſo Diabolo didiciſſe conſtat; unde rectius ad pactum *implicitum ſuperſtitioſum*, quod Autor vocat, referas: malum enim genium certis characteribus & ritibus ad ſe vocarunt, qui cum effectu ſuo, ut ita loquar, neque a DEO ortum habere, ut ſupra oſtenſum, neque ad provocandos bonos Angelos ſ. ſpiri-

ſpiritus adhiberi potuerunt. Itaque quanquam rituum & characterum illorum deſcriptionem, item libros huc pertinentes non immediate a Satana acceperint, ſed partim a parentibus, ut *VVeberus* quidem ait, jure haereditario (das heißt recht den Teufſel im Erbe bekommen) partim ab aliorum informatione; tamen originem res tota habet a Diabolo, qui effectum inde redundaturum promiſit primo paciſcenti, ſed cum conditione, ut etiam ad alios propagetur. Qui proinde iſtis ritibus & characteribus utuntur, eo ipſo tacite & implicite cum primo autore conſentiunt, Diabolo nempe, faciuntque ejus opus, quo a DEO & pietate deficiunt, quicquid ſimulator fingat.

§. XX.

Sed de pacto hoc implicito & tacito nunc diſpiciendum amplius. Quaeritur: *An theſauripetarum delictum, in uſu ſignorum & characterum conſtitutum, ad pactum Diabolicum, naturale implicitum, referri queat?* Quae quaeſtio ex eo fundamento decidenda eſt, quod homines iſti magiae ſtudioſi vel totum ſuum inſtitutum haud aliter conſiderarunt, quam ut naturale quid, ſeu quod, operatione naturae interveniente, deſiderati effectus participes fieri queant: quod vero fieri non potuit, ſi leviter tantum rationis uſum adhibuerint, uti ſupra commonſtratum; vel ita ratiocinati ſunt, ſe ritibus iſtis & characteribus ſupra naturae ordinem ſpiritum adepturos, qui etiam ultra & praeter naturae agendi modum ipſis theſauros daturus ſit: quem ſpiritum vero non niſi malignum, ut ſupra, credere potuerunt.

Priore remoto, alterum ſtabit, & exiſtimandum, omnino theſaurarios noſtros craſſo & nefando pacto implicito contaminatos eſſe: non enim cogitabant duntaxat de mediis illis & ſymbolis, characteribus nempe & ritibus, ſed ipſo facto in uſum & praxin deducebant, ſeque in eo ſpiritus maligni voluntati ſubjiciebant, expectantes comparitionem ejus, & porro facturi, quae praeceperat: quomodo & ipſum praeſtiturum, quae deſiderabant, ſibi promiſere: ſive autem naturaliter id praeſtiturus eſſet, ſive praeternaturali modo, perinde eſt, nec abſolvit a pacto, ad naturale tamen tunc demum referendo: ſi media naturalia fuerint, quod hic loci non ita ſe habet. Vide, quae de pacto hoc naturali diſputat *Eraſmus Franciſci* adverſus Baronem *Valvaſorem.* (o)

§. XXI.

Ut vero tanto clarius de pacto hoc implicito conſtet, dicimus cum Autoribus in hoc argumento occupatis: *Pactum implicitum* (occultum, interpretativum & indirectum) eſſe, cum quis iis utitur mediis, quae alius quis, qui cum Diabolo pactum explicitum iniit, ab ipſo accepit, & diſciplinam hauſit. Conf. *Frommannus*, (p) & *Valvaſor.* (q) Quadrat autem definitio haec plane in factum theſaurariorum noſtrorum: nam & hi utebantur mediis illis, quae a Diabolo alius quis pacto explicito accepit: characteribus nempe & rituum illorum magicorum con-

o) in notis ad Lib. XI. Hiſt. *Carniol.* p. 84.
p) De Faſcinatione in Append.
q) l. c. p. 97.

contextu. Dicit quidem *VVeberus* ſaepe memoratus, ſe libellos iſtos, jure haereditario accepiſſe: ſed ita ſimul imprudens parentem demortuum conſœderationis cum Diabolo ſuſpectum facit: cum vel ipſe, vel alius quis iſthaec ab ipſo hauſerit. Quod vero pactum expreſſum intervenerit, per ſe patet: nam cum Diabolus ſtricte urgeat exercitium praeſcriptorum rituum, ita, ut etiam complices, non exacte & ad ungvem iſtos proferentes, occiderit, & viciſſim paciſcentes ſibi ſtipulentur bona a Diabolo obtinenda, pactum ſ. conventio manifeſta eſt. Eſt vero pactum hoc implicitum duplex: *Primum*, quando quis ſciens ac volens ſuperſtitioſis utitur ſignis, quibus uti ſolent Magi. *Secundum*, quando quis ignorans utitur magicis, quia neſcit mala & a Daemone inſtituta. Ubi vero ignorantia vel prorſus *invincibilis* eſt, quando quis caſu in medium vel ſymbolum magicum incidit, & ejus effectum ſentit vel experitur. Quod ſi pio accidat; tamen nocere non poteſt ejus animae, & ſaluti hominis aeternae, ſed juxta cum aliis tentationibus diabolicis aeſtimandum, fieri nimirum DEI permiſſu, ut tanto cautius & prudentius ambulet, quippe ut *leo circumiens eſt &c.* (r) nec rationem pacti impliciti ingreditur. Exemplum inſigne (quia maxime ad rem praeſentem in eo facit, quod abditos theſauros concernit) enotabimus ex Dn. *Leuckfeldii*, Paſtoris apud Groeningenſes primarii, *Chronico VValckenredenſi*, (s) quod etiam Dn. D. *Behrens*, celebris, dum viveret, Medicus Northuſ.

r) 1. *Petr.* V, 8.
s) Ad Annum 1616. p. 169.

hus. excerpsit. (t) Im Kloster Walckenried, ait, ist über dem Mönchs- oder Creutz-Gange ein Saal, welchen man den Zauber-Saal nennet, weilen sich darauf zu der Zeit, da noch daselbst eine weit berühmte Schule gewesen, nachfolgende wunderliche Sache mit einem Knaben oder Schüler zugetragen hat; Nemlich es ist einsmahls an gedachtem Orte von den Knaben zur Lust ein Zeichen geleget worden, um zu versuchen, wer unter ihnen darüber, und am weitesten springen könne; indem nun solches geschicht, trägt es sich zu, daß ein Knabe, so dem Bericht nach von Ellrich soll bürtig gewesen seyn, und mit Nahmen Damius geheissen haben, darüber auf einen gewissen Platz springet, und nicht wieder davon kommen kan, es mögen denselben auch die mitspielenden Knaben reissen und zerren, wie sie wollen; Dieserwegen zeigen etliche derselben solches dem Rectori an, welcher denn kömmt, und den Knaben noch unbeweglich antrifft, kan ihm aber so wenig, als die Knaben, helffen; es fällt ihm aber bey, daß solches von einer zauberischen Beschwerung herrühren müsse, und sagt dem Knaben: Er solle fleißig um sich schauen: ob er etwa eine Schrifft oder Zeichen erblicken könne; welches der Knabe thut, und wird über sich einen Circul gewahr, siehet auch an der steinern Wand nach Osten eine Griechische Schrifft, gegen Süden aber etliche Characteres stehen, welche er theils herlesen, theils beschreiben muß, woraus der Rector verstehet, daß in der Mauer ein Schatz verborgen sey, und derjenige, welcher zu der Zeit, da solches geschehen, mit seinen Füssen den auf

die

t) in *seinem curieusen Hartz-Walde* p. 193.

die Erden gemachten Punct berühren würde, die Schrifft sehen und das Verborgene offenbahren solle. So bald der Rector dieses verstehet, wird der Knabe wieder loß, und gehet aus dem beschwornen Circul heraus, wohin er will. Hierauf zeiget der Rector solches an: Da denn nach dessen Anweisung gesucht, und ein steinern Geschirr mit Gelde gefunden wird. Solches Geld soll sehr dinnen Schlages, auch so groß, als ein Orts-Rthlr. gewesen seyn, und hat man dasselbe hernach mit dem Geschirr Herzog Christian Ludwig, Christ-mildester Gedächtniß, nach Zelle übersendet. Der Ort, wo solcher Schatz gestanden, wird noch diese Stunde denen Curiosis gezeiget, und ist ein viereckigtes auf gedachtem Saal in die Mauer gemachtes Loch, welches mit Steinen sowohl gefüget ist, daß man solches mit andern Steinen künstlich hat zuschieben, und mit Kalck überstreichen können. Auf diesem Zauber-Saale, pergunt memorati Autores, Ao. 1687. Herr D. Weitz, Hoch-Fürstl. Sächß. Rath, Leib-Medicus und Bürgemeister in Gotha, mit einigen andern gegangen, um daselbst aus curiositæt die Metall-Ruthe zugebrauchen, da sie denn nicht weit von gedachtem Loche starcke Züge der Ruthe angemercket, haben aber wegen grossen Schreckens, so ihnen allen ankommen, ablassen müssen: Denn es an hellem Tage etwas dunckel um sie geworden, und obgleich keiner den andern feig gemacht, sind sie doch alle erblaßt gewesen; Derowegen sie sich bald wieder in Sicherheit gerettet, allwo sie einander fast gleichförmig erzehlet, daß jedem gewesen, als wäre ein Wind durch ihn hingegangen, und sie mit den Haaren biß

an

an die Decke gezogen worden, wie solches Herr Sam. Reyherus in Dissertatione Iuridico-Philosophica de Nummis quibusdam ex chymico metallo factis cap. 36. §. 20. p. 135. sqq. aus Herrn D. Weitzens Epistel angeführet. Conf. *Tentzelius* in Colloqu. Menstr. (u) Quis non videt in hoc exemplo Satanae occulta molimenta ad irretiendos quosvis & involvendos perniciei? cumque hominem non possit vi seducere ac pertrahere in confœderationem saluti damnosam, fraudibus & decipulis quasi expositis, tentat, quid possit, & è longinquo veluti animas attrahit spe lucri, si vel casu incidant in symbola sui pacti cum Magis. Vel *vincibilis* est ignorantia, si modo quis ratione praeditus rem ponderet, & conscientiam suam excutiat. Si ignorantia fuit in nostro casu in temerariis hominibus, sane *vincibilis* omnino fuit, uti constat ex circumstantiis supra adductis: poterant enim vel ex solis elementis catecheticis, ipsisque principiis rationis nosse, nec a DEO, nec a natura ejusmodi signa & ritus ad illos effectus praescribi potuisse, unde a maligno spiritu esse necesse sit. Haud immerito itaque consilia & facta ipsorum ad *voluntarium pactum* cum Diabolo referimus, cum non tantum consenserint in illa signa & symbola magica, ceu media effectuum magicorum, ut evocationem spirituum & collationem cum illis porro instituendam, quos spiritus sciverunt & scire potuerunt malos esse. Unde porro concluditur: non tantum tenebriones hoc pacto implicito cum

u) Ad A. 1693. Mens. Aug. p. 602. sqq. Ubi historiam hanc prolixe exhibuit, suamque epicrisin subjunxit.

cum Diabolo ſe involviſſe, ſed etiam *expreſſum* quoddam intendiſſe, ſi nimirum ſpiritus evocatus compareret, modo finem intentum obtinerent. Sane enim DEUM ejusque verbum jam deſeruerant, & horrendis delictis involuti ad extremos conatus magicos ſe apparaverant.

§. XXII.

Ex dictis fluit porro, theſauripetas noſtros a *Magiae* crimine prorſus abſolvi non poſſe. Equidem Magiae vox magnam habet amplitudinem, & pro temporum, philoſophorum gentiumque vel ingenio, vel decretis & ſententiis, vel moribus ſignificatus nacta eſt varios. Nam & gentem certam Magos dictos fuiſſe, notavit *Herodotus.* (x) Apud Perſas Magi ſacra tractabant, & philoſophiam profitebantur, de quibus *Cicero:* (y) *in Perſia augurantur & divinant Magi, qui congregantur in foro commentandi cauſa atque inter ſe colloquendi, nec quis Rex Perſarum eſſe poteſt, qui non ante Magorum diſciplinam ſcientiamque perceperit.* Immo & Parthos, Medos, Sacas pluresque gentes ſuos habuiſſe *Magos*, quin & Arabes ſapientes Magos nuncupatos, *Voſſius* (z) è veteribus adſtruit; eos tamen diſciplinam ſuam hauſiſſe a Chaldaeis, recte monet *Stanlejus in hiſtoria philoſophiae orientalis*, (a) quae tum in majore opere, tum ſeparatim cum quibusdam annotationibus & *indice philologico, Clerici* opera, prodiit. De Chaldaeis vero

x) Lib. I. Hiſt.
y) Lib. de *Divinatione.*
z) in Libro de *Sectis Philoſophorum.*
a) Cap. I. §. 15. proœm. et deinceps.

eorumque ſtudiis atque progreſſu ex profeſſo egit *Otto Heurnius.* (b) Caeterum jam Chaldaicae Magiæ partem fuiſſe *Theurgiam*, *Stanlejus* l. c. memorat, & theurgicos ritus adhibitos fuiſſe ad bonos daemones eliciendos, malos vero averruncandos, è *Iamblichi* loco docet. Nimirum cum nimia curioſitate Magi temporis progreſſu ad ſuperſtitioſa deflecterent, ut mira praedicere & praeſtare poſſent, pactaque cum daemonibus inirent, factum eſt, ut nomen *Magi* ignominioſum eſſe inciperet. Hinc jam *Hieronymus* ſuo tempore obſervavit: *Conſuetudinem & ſermonem communem Magos pro maleficis accipere.* Conf. *Calixtus in Hiſtoria Magorum.* (c) Sic & hodie communiter malo accipitur ſenſu, ut denotet einen Zauberer oder Schwartz-Künſtler, oder der mit Zauberey-Sachen umgehet, *Magia* vero Zauberey oder ſchwartze Kunſt. Atque ſic *Magus* eſt, juxta *Bodinum,* (d) *qui ſciens diabolicis modis ad aliquid pervenire conatur*, vel, ut alii: *qui daemonum opera & ope res inuſitatas & admirandas faciunt*, adde: *vel facere conantur.* Neque enim propterea a magiae crimine liberi ſunt, ſi effectus non ſequatur adhibita diabolica ſymbola, a diabolo praeſcripta. Quo ſenſu certe theſaurarii noſtri, tenebriones, Magiae nomine deteſtabiles fiunt, quippe per diabolica media, quibus pactum implicitum inhaeret cum daemone, conati ſunt evocare ſpiritus & bona temporalia ſibi acquirere.

§. XXIII.

b) in Lib. de *philoſophia barbarica* parte, quae inſcribitur *Chaldaica.*

c) Cap. 18.

d) in *daemonomania* cap. I.

§. XXIII.

Non tamen Magos voco ſtricte ita dictos, qui expreſſo foedere cum diabolo egerint, cujus vi daemonicas operas in damnum ſ. perniciem proximi edunt. Hoc enim diſcrimen uſum ſuum habet maxime in poenis Magorum. Aliter ſane & graviorem meruit poenam, qui hoc poſteriore modo magus audit, quam qui priore: quem tamen nequaquam juvare poteſt praetextus *naturalis magiae:* quanquam illa non prorſus neganda ſit, ſed etiam, experientia teſte, locum aliquem inter ſcientias naturales nanciſci queat; tamen iſti theſaurariorum conatus ad eam referri non poſſunt, ut ſupra oſtenſum ex contextu Actorum & rituum uſurpatorum ſymbolis: cum genuina iſta naturalis nihil aliud ſit, quam ſecretior quaedam naturae arcanorum ejusque operationum notitia, cujus beneficio mira ſeu admiranda „perficiuntur. Multa ſane ſunt naturae miracula „incomperta adhuc rationi (ut utar verbis Theolo„gi ſupra memorati) & in naturae majeſtate penitus „abdita: haec ſiquis hominum illis rebus naturali„bus occulte utens faceret, Magus vulgo diceretur, „& non niſi daemonis auxilio talia facere credere„tur, cum tamen opera illa eſſent naturalia, & a „cauſis naturalibus profecta, qualia plura collegerunt *rerum naturalium deſcriptores,* quo pertinent virorum fide dignorum Geographiae, Topographiæ, item qui de incredibilibus & rebus curioſis ſcripſerunt. Enimvero his naturalibus ultra modum curioſi immiſcuerunt malas artes, ſub nomine naturalis magiae, quae tamen revera cum pactis diaboli erant connexae, vel illa ſupponebant.

§. XXIV.

§. XXIV.

Jam qualis vita tenebrionum, talis exitus: prout ſemen, ita meſſis comparata: patet id ex eventu conatuum theſauripetarum: cum aliqui praeſentes operique Diabolico manum admoventes miſere perierint; unus vero, *VVeberus* nempe, Studioſus, adhuc ſuperſtes, gravem admodum ſanitatis jacturam, quae nondum reparari hactenus potuit, paſſus ſit. Hac occaſione pertractare lubet quaeſtionem, cujus jam ſupra §. XI. p. 26. facta eſt mentio: *An ſcilicet Daemoni potius, quam cauſis mere naturalibus tribuendus ſit triſtis ille theſauripetarum exitus?* Poſtquam theſaurarius alter, *Gesnerus*, conſuetas adjurandi formulas expromta memoria recitaverat, *VVeberusque*, Studioſus, easdem ex *Fauſti*, quem poſſidebat, libro altera vice repetere cœperat, in ecſtaſin quaſi abreptus, oculorumque hebetudine ſuperveniente impeditus, propoſitum plene exequi non potuit; cumque ſopor ipſum obrueret, caput in menſam inclinare coactus eſt: qui ſopor profundus tamdiu urgebat hominem, donec poſtridie ſub veſperam Feriae primae Natalitiae ab adventante Contubernali difficulter admodum excitaretur, inque diverſorium proximum deinceps deferretur. Haec omnia dum obtigere *VVebero*, reliqui duo ruſtici erecti adhuc & validi ad menſam conſediſſe dicuntur. Utrum vero paulo poſt actum adjuratorium, qui vix horae ſpatium duravit, morte fuerint oppreſſi, an media demum nocte animam infelicem efflaverint? in Actis non exprimitur; id ſaltem ea teſtantur, quod poſtridie, ubi vineae poſſeſſor, ſceleris conſcius, cum We-

beri

beri contubernali thesaurarios invisere e re sua fore censuerat, extincti horrendo ac torvo vultu colloque obtorto reperti fuerint. Si dicendum, quod res ipsa fert, causae quaedam naturales in censum hic omnino venire videntur, quae tamen non sine justa Numinis vindicta considerari debent. Ex his *primo* loco nominandus est *carbonum* candentium *fumus* pestilentissimus: hic quod non raro extremum hominibus, eo infectis, exitium atque interitum acceleraverit, inter experientissimos prudentissimosque Medicos expeditum, innumerisque exemplis comprobatum est; ut proinde, & hîc virus suum in thesaurarios exseruisse, probabile admodum videatur, praesertim cum prae carbonum incommodis, fumique ingravescentis, suffocationemque causantis injuria & fenestras & fores aperire fuerint coacti. *Secundo intensissimum* ac inusitatum fere *frigus*, quod ea tempestate, inprimisque noctu sunt experti miseri isti homunciones, soporem facile lethiferum accersere, mortisque adeo hujus causam constituere potuit. Accedit *tertio horror ac pavor* insolitus, qui procul dubio thesauro inhiantes occupavit: dum enim cogitarunt videruntque, irritum plane evasisse conatum suum, simulque perpenderunt: quodnam negotium quo tempore fuerint aggressi, conscientia, tandem evigilans & turbas excitans, varia pericula & fata tristia praesagiit, inque summas forte angustias ob offensum sanctissimum Numen & pessime collocatum tempus, quod non nisi sanctis ac piis meditationibus actionibusque impendendum erat, adegit. Quod enim DEUS non raro irae suae exem-

plum ſtatuerit in Noctis Chriſti Natalitiae profanatores, hiſtoriarum monumenta paſſim nos edocent.

§. XXV.

Non tamen in recenſitis cauſis naturalibus ſubſiſto, ſed ſpeciali infernalis genii concurſui praecipuas in triſti hoc eventu partes tribuo. Nam *primo* ex ipſa ſuſcepti *negotii natura*, dum theſauripetae in ſubſidium vocarunt Daemonem, communem illum & capitalem generis humani ἀντίδικον, patet, quod idem in re ſua operoſus maxime fuerit. Quod enim ſpiritum bonum, ceu finxit *VVeberus*, intendere, aut evocare non potuerint, jam ſupra eſt oſtenſum. Et ſi omnes ſuſcepti facinoris nefandi circumſtantias ex Relatione penitius paullo ponderemus, omnino inde apparet, quod non potuerint non colligere, immo revera collegerint, Diaboli operam in toto theſauri inveniendi negotio verſari: nam quando *Gesnerus* affirmavit, ſe vidiſſe pretioſiſſimum theſaurum a catello cuſtoditum: cujus vero locum aliis indicare, interpoſito jurejurando, capitali poena ſit prohibitus; quando porro cognovit, in vinea Heuchleriana ſubinde ſpectrum aliquod comparuiſſe: quando denique lucem fugiens reſtitit cavendumque pronunciavit, ne in tali domicilio fieret adjuratio, quod aliorum hominum conſpectui eſſet expoſitum, ſuſpicionique adeo perpetrandi ſceleris anſam praebere poſſet, ſane ipſimet convicti ſatis fuiſſe videntur theſaurarii, ſe non moliri opus DEO acceptum, & angelorum ope atque auxilio ſublevandum, ſed ſuſpectum potius, impium, immo Diabolicum; adeoque non

non mirum, ſi per quod peccarunt, per id ipſum quoque puniti fuerint. *Secundo ex ſpectri comparitione & habitu* judicari res poteſt. Nam initio illud, quemadmodum Relatio habet, obſervante *Beyero*, cuſtode, bis tugurioli januam aperuit, innocentemque hunc hominem ita attonitum reddidit, ut non multo poſt naturae debitum ſolverit. Poſtea ſpectrum, umbrae pueri octennis ſpeciem praebens, non tantum ſenſibilem admodum halitum efflavit, ſeque aliquamdiu in ipſo aediculae limine motitavit, ſed fores etiam tanto impetu ac tumultu pulſavit, ut in minutiſſimas particulas redactae viderentur cuſtodibus. Porro in eo his illuſiſſe putandus eſt Diabolus, quod tres candelas, quas ſecum habebant, ſimul ac fuerant accenſae, quarta, immo quinta vice illico extinxerit, cum tamen duae aliae, a theſaurariis relictae, ſine ullo impedimento lucem emiſerint. *Dicas:* ſpectrum hoc ſolos excruciavit cuſtodes; unde argumentum inde petitum nondum evincit hactenus, quod evincere debebat. Sed reſpondeo: Licet haec omnia in *Relatione Principali* cuſtodibus contigiſſe dicantur, illud tamen haud obſcure inde deducitur, quod Diabolus in tuguriolo ſuum exhibuerit ſpectaculum. Nam dum innocentes homines officii rationem, Superiorumque mandata exequi ſatagentes, nilque mali ſibi conſcios, aggredi atque terrere non dubitavit Satanas, ſane credibile eſt, quod multo magis ad mortem repentinam theſaurariorum concurrerit, ſuaeque adeo praeſentiae copiam iisdem aeterno exitio fecerit. Cujus etiam rei haud vana extitere indicia: Ut enim taceam, quod

quod Diabolus circa ruſticorum cadavera, cum adhuc in aedibus peſtilentialibus, quas vocant, aſſervarentur, horrendum tumultum ac ſtrepitum, quemadmodum inquilini uno tunc ore confeſſi & conqueſti ſunt, excitaverit, notari ſaltem meretur ſomnium illud, quod *Zennerus* proxime praecedente Dominica IV. Adventus, & quidem circa horam IV. matutinam, eo ſcilicet tempore, quo conſortes, *VVeberus & Gesnerus* in ipſius aedibus pernoctaverant, ſibi obtigiſſe retulit: Conflictandum ſibi nempe fuiſſe cum viro horrendo, nigra veſte induto, ac vitae inſidias meditato, quem arcere atque depellere non potuerit. Ex his itaque ac ſimilibus circumſtantiis, quanquam diverſae ſint indolis ac momenti, intelligitur, Diabolum praecipuam in hac tragoedia perſonam repraeſentaſſe, finemque ipſi impoſuiſſe, male mulctatis inſtrumentis ſuis.

§. XXVI.

Et hoc *tertio* eo minorem habet dubitationem, quo plura & evidentiora malignus ſpiritus paſſim hujus ſuae *conſuetudinis* reliquit ſpecimina, dum plerumque ſibi devotos ejusmodi mactavit praemio, quod fideli iſti miniſterio reſpondit, *hoc eſt*, eos, qui artibus magicis fuere dediti, inſatiabilique auri & argenti, vel ex abditis terrae receſſibus eruendi, vel alio pacto illicito acquirendi cupiditate inflammati, in fine vel trucidavit, vel turpiter ac miſere perire fecit. Circa Annum Chriſti CIↃ CCC XIIX. *VValckenredae* fuit frater, *Adolphus Meutha*, Gifhornenſis, Chymiae, Medicinae & Necromantiae deditus, ac ideo

ideo reliquis fratribus inviſus. Seceſſit ergo Amelungsbornam, inde Mariaerodam, & tandem Locumum: ubi poſt aliquot menſes in loco ſecreto inventus eſt mortuus. Vid. *Eckſtormius.* (e) Hunc ipſum *Meutham Cl. Tentzelius* (f) ſuſpicatur Autorem fuiſſe illorum ſignorum & characterum magicorum, quos in *Coenaculo Magico VValckenredenſi,* ceu ex *Leuckfeldio* integram hiſtoriam in praecedentibus enarravimus, coenobii alumnus conſpexit detexitque. Quod autem ſpeciatim ad theſauripetas attinet; illi pro lucro, cui inhiarunt, plerumque vitae & ſalutis aeternae, theſauri incomparabilis jacturam fecerunt. Sic *Melanchthon* alicubi refert, homines decem *Magdeburgi* ruina turris oppreſſos eſſe, cum ad theſauros, quos docuerat Satanas, reperiendos effoderent. Et *Georgius Agricola,* ſupra jam laudatus, in Libro de *ſpiritibus ſubterraneis* ſcribit, *Annebergae* in ea fodina, quae dicitur *Corona roſae,* ſpiritum ſpecie equi duodecim homines occidiſſe, & feciſſe, ut fodina argenta plena excederent, quam magi ope Satanae repererant. Memorabile quoque eſt, quod ſua aetate factum refert allegatus ſaepe *VVierus:* (g) recenti adhuc memoria, Ao. nempe CIↃ IↃ XX. cuidam in cryſtallo theſauros *Norimbergae* oſtenderat Daemon: hos cum loco perfoſſo ante urbem, in qua commorabatur homo iſte, aurum ſitiens, adhibito amico ſpectatore, & jam in ſpecu arcam vidiſſet, atque ad eam NB cubantem canem

e) in *Chronico Walckenred.* p. m. 126.
f) in *Colloqu.* Menſtr. ad A. 1693. p. 605.
g) in L. de praeſtigiis p. 121.

atrum, ingreſſus in ſpecum homo opprimitur interficiturque, ruente cacumine & ſpecum rurſus complente. Hanc ipſam hiſtoriam repetens *Sam. Meigerius in Nucleo Hiſtoriarum* (h) ſubjicit: Diß iſt vielen wiederfahren, die mit der Glückruthen und Goldgraben umgehen, daß etliche um ihr Leben gekommen, etliche taub geworden, andere das Geſicht verlohren, auch wohl von Sinnen gekommen ſind. Plura in hanc rem exempla qui deſiderat, conferat *Bodinum*, (i) *Remigium*, (k) qui ſingularem hiſtoriam exhibet de *ſartore* Baſileenſi, Ao. CIↃIↃXX. in cryptam, quae Auguſtae Rauracorum eſt, ſe demittente: *Spizelium* (l) aliosque. Quae omnia luculenter, ut puto, evincunt, in more poſitum eſſe Diabolo ita tractare diſcipulos ſuos, ut artis ſuae fructum tandem ferant ſentiantque longe acerbiſſimum. Hunc autem facile praevidere poſſent ac devitare, ſi *quarto* denique ex aliorum periculis & exitio cautiores facti perpenderent, iſthac praecipue ratione Diabolum ſuis imponere, & praetextum infelicis ejusmodi eventus uſurpare, pactum videlicet non accurate fuiſſe ſervatum, contextumque rituum a ſe praeſcriptorum immutatum, aut ſaltem minus exacte adhibitum. Obſervavit hoc ſaepe nominatus *Oſiander:* (m) „Si quis ceremoniarum apex, *inquiens*, neglectus ſit, „aut ejus praeſentia pavidi vel latum ungvem figu-

„ram

h) P. III. L. VII. c. 18. p. m. 170.
i) in Daemon. L. III. c. 3. p. m. 259. ſeq.
k) in Daem. L. II. c. 4. conf. *Io. Ern. Pfuel de Magia* p. 125.
l) in *der Gebr. Macht der Finſterniß* p. 68. ſqq.
m) in Tr. de *Magia* p. 47.

„ram tranſierint, continuo de vita eorum concla-
„matum eſt. Quod quanquam ſpeciatim de Magis pronunciet B. Autor, tamen id ipſum etiam de theſauripetis in adjurationibus ſuis non ſatis caute verſatis accipiendum eſſe, oſtendit B. *Dietericus* in Comment. in *Librum ſapientiae* (n) his verbis: Die Zauberer und Hexen ſchaden ſich zum öfftern an ihrem Leben; Denn mehrmahlen, wenn ſolche Zauberer und Seegen-ſprecher fehlen, ihnen der Teuffel den Hals umdrehet, oder erſchrecket ſie, und giebt Urſache, daß ſie fehlen, damit er ihnen den Garaus mache, wie es NB. mit den Schatz-Gräbern gemeiniglich geſchiehet.

§. XXVII.

Uſus, quos Theologia e praeſenti argumento ſuppeditare poteſt, in promtu ſunt. Animadvertimus enim hic infinitas *Diaboli inſidias ac fraudes* maximo ſtudio cavendas, quippe initio ſpecioſo divitiarum adquirendarum praetextu ſimplicioribus imponit, eosque in rete ſuum, h. e. conſortium & colluſionem pertrahere annititur. Quo ipſo homines imprudentes facile a via vocationis ordinariae abducere, & in periculoſos anfractus ac maeandros conjicere ſolet, unde vel nullum deinceps, vel difficilem ac triſtem plerumque vident exitum. Neque plebejis ſolum & abjectis hominibus inſidias ſtruit antiquus ſerpens, ſed interdum etiam illis, qui ſupra vulgus ſapiunt, inque eruditis ſuum profitentur nomen. Hos dum non raro rerum abſtruſarum ac nimis curioſarum cupiditate trahi intelligit, per

n) Ad cap. XII. p. 364.

inſtrumenta ſua vel libros ſuſpectos & non ubivis obvios ſuppeditat, vel alia adminicula oſtendit, quibus modo ad ſummos honores, modo ad theſauros pretioſos adipiſcendos parari aditum poſſe perſuadet. Fugiamus inprimis deteſtabilem *avaritiam*. Quotiescunque enim homo, ſorte ſua minus contentus, huic ſeſe dedit vitio, nullum eſt praeceptum tam ſanctum, quod non turpiter violare, nullum facinus tam nefandum, quod non, ſi minus aperte, clam tamen deſignare, nullum denique opus tam ſuperſtitioſum, vanum ac ſtolidum, quod non perficere audacter ſuſtineat. Noverant theſauripetae noſtri legem divinam de colendo Sabbato, & eo cumprimis die, qui ſummum nobis in memoriam revocat beneficium, celebrando: mens procul dubio praeſagiebat ipſis facinoris turpitudinem divinamque vindictam ſubſecuturam: ipſa denique ſana ratio dictitabat, ſuperſtitioſum hocce negotium, noctu praeſertim ſuſceptum, optatum nanciſci ſucceſſum haud poſſe: illi tamen avaritiae laqueis ſemel impliciti, propoſitum ſuum exequi, ſummoque ſe periculo, quod & nox, qua Diabolus maxime operoſus eſſe in impiis ſolet, & gelu inuſitatum, & ſpectri comparitio minabantur, objicere non dubitabant. Pertinet huc illud *Pauli* (o) de avaris: *Qui divites fieri volunt, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, & deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt avaritia.* Attendamus tandem

o) 1. Tim. VI, 9. 10.

dem etiam *juſtitiae DEI vindicativae* exemplum. Etſi enim miſeri illi theſauripetae credebant, in occulto manſura impia conſilia, in tenebris quippe ſuſcepta, nec de divina Nemeſi cogitabant in divini nominis, & memoriae ſanctiſſimae beneficiorum CHRISTI profanatione; tamen gravitatem ſupplicii experti ſunt contemtores DEI, Numenque omniſcium, quae occulta fuerant, in lucem protraxit, molimina diabolica manifeſtavit, & ſuperſtitioſos ac perverſos homines, Diabolo juſtiſſimum DEI judicium exequente, ſubito corripuit perdiditque. Faxit DEUS, ut, quotquot exitioſiſſimum hunc eventum vel ipſis ſuis hic oculis uſurparunt, vel alibi cognoverunt, judicia divina alta mente reponant, ac prudenter juxta normam, in ſacris Literis praeſcriptam, ubique incedant. Faxit inprimis, ut Studioſa Iuventus, ad ſeductionem alias proclivis, inſidiisque Diabolicis omnium maxime expoſita, in *VVeberi* exemplum intuens, ſapere, nec minus etiam prava conſortia, ad vitam diſſolutam ac profanam aditum plerumque aperientia, quam malas & ſuſpectas artes ac libros, nocturnas praeterea excurſiones & Diei ſacri profanationem cane pejus & angue devitare, divinum contra Numen revereri, in Studiorum curſu ſtrenue progredi, & cum doctrina pietatem quoque ſectari diſcat.

S. D. G.

PRAESTANTISSIMO RINNEBERGIO SVO

CONSCRIPTAE A SE DISSERTATIONIS EGREGIE DEFENSORI STRENVO

S. P. D.

IOANNES CASPAR POSNER

ELOQVENTIAE PROFESSOR.

QVI per annorum iam aliquot interualla, cum vel scientiarum sacrarum incunabula, auctoresque & fata scrutarer; vel ornate ac dextre dicendi sapientiam, in cathedra ac suggestu regnantem, & materiis ac euentibus cunctis accommodatam, publica priuataque opera explicarem; & comitatus me semper, & singulari adfectu ac studio prosecutus es; facere profecto non potuisti, quin me Tibi vicissim conciliares, atque arctius paullo coniungeres. Familiaritatis igitur nostrae, mutuique amoris ratio postulabat, vt TIBI, ad laudem adeo incorruptam ac solidam contendenti, fauerem; Tuamque industriam, non in humanitatis tantum, ac rectioris philosophiae studiis, sed in diuinioribus quoque scientiis, a Theologorum nostrorum antesignano, MICHAELE FOERTSCHIO, accurate & sancte traditis, nullasque a recentiorum quorundam haeresi, errandique licentia, sordes trahentibus, praeclare enitescentem, ominibus atque acclamationibus laetis prosequerer. Cum enim infaustum illud & atrox patriae Tuae intendium fortunas TIBI ac res haud admodum amplas reliquerit; nihil a TE interea laudabilius, aut conditione ac indole Tua dignius agi poterat; quam vt praestantiores his longe diuitias, quae in virtute & sapientia sitae sunt, nec inani fulgore aut specie fallunt, neque cum amittendi timore ac periculo possidentur, Dei

ac

ac Praeceptorum fidelium ope, TIBI acquireres. Praequibus, vt opes incertas & fluxas, & cum prospera fortuna ac vita hominem deserentes, parui facere consueuisti: sic peruersa quorundam & stolida ditescendi consilia atque artificia, quae a maligno genio suggeruntur, multumque ideo fraudis & malitiae habent, aeternamque non raro perniciem adferunt, reprehendere ac damnare, Tuarum omnino partium arbitraris. Quam horrendum igitur ac infame flagitium, ab illius sanctissimae noctis, quae natalis obtigit Christo, violatoribus, thesauro cuidam, prope patibulum, inbiantibus, sollemnique incantantium formulae, eam in rem adhibitae, vel immortuis, vel ad ignominiam suam superstitibus, nuperiori decembri apud nos patrabatur; tam gloriosa & vtilis a TE opera, summi FOERTSCHII nostri praesidio, in dissertatione hac docta & egregia collocatur; qua insanum hoc facinus atro calculo notas; pactionemque cum inferis, si non apertam, certe occultam & tacitam, ab his tenebrionibus factam, recte & grauiter detestaris. In ipso autem hoc monimento, quo a thesauris fallacibus ac prohibitis animos lectorum abducis, collectas iam dudum eruditionis & ingenii opes explicas, ac sine fastu ostentas: quarum mox lucrum vberrimum scholae pariter coetusque diuini, me vade & augure, facient; cum hos illasque, Dei prouidi nutu, ornabis; nec Aristippi tantum philosophi, ac Simonidis poëtae exemplo, sed Tuae quoque virtutis ac scientiae argumento docebis, hominem eruditum & probum suas diuitias suo vbique animo ac ingenio circumferre.

Vale. Dabam Ienae, ex museo, Calend. Iul.

A. O. R. CIↃ IↃCC XVI.

(*.*)